

Фото Олександра Литвиненка

В Інституті української мови НАНУ 8 жовтня відбулася урочиста Академія з нагоди 80-річчя члена-кореспондента, доктора філологічних наук, професора Василя Васильовича НІМЧУКА (на фото).

А 5 жовтня в Київському міжнародному університеті на науково-практичній конференції “Проблеми викладання української мови в навчальних закладах” студенти і колеги вітали з 80-річчям нашого просвітянина, мовознавця, літературознавця, професора Івана Пилиповича ЮЩУКА.

Наш тижневик приєднується до цих привітань та бажає поважним ювілярам довгих років життя і нових звершень у їхній благородній праці.

РЕЗОНАНС

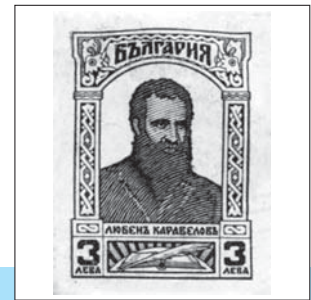
2

ТВОРЧА ЗУСТРІЧ З ПАВЛОМ МОВЧАНОМ

8

ФІЛАТЕЛІСТИЧНА ШЕВЧЕНКІАНА

10

Шевченкова хода Україною

Діє громадський комітет із відзначення 200-річчя з дня народження Кобзаря

Петро АНТОНЕНКО

Голова ВУТ “Просвіта” Павло Мовчан, який вів засідання як один зі співкоординаторів Комітету, зазначив, що українська громадськість, просвітяни готові співпрацювати, готуючись до ювілею Великого Кобзаря, з усіма політичними силами: і владою, і опозицією. Слово за останніми. Щодо влади, то є побоювання, що для багатьох чиновників ювілей обмежиться казенними заходами. Тому саме громадськість має стати каталізатором належного відзначення ювілею.

“Просвіта” вже активно включилася у це людським ресурсом, просвітянською продукцією, це зокрема продовження проекту “Кобзар у кожному домі”, за яким уже видано мільйон примірників Великої Книги. Товариство ініціює всенародну ходу “Шевченкове слово по Україні”, яка має пройти від Канева до найдаліших куточків країни. Заслуговує на всіляке поширення досвід просвітян Рівненщини, де спільно з органами освіти започатковано уроки Шевченка в школах за участю письменників, митців. Краєм котиться справжня Шевченківська хвиля.

Повсякчас захищати нашу національну гідність, до чого закликав і Великий Кобзар, — таким був лейтмотив виступу на Комітеті Героя України Левка Лук’яненка.

Громадський діяч Олесь Шевченко закликав говорити про Тараса Шевченка “не як про музейний експонат”, а як про явище сьогодення. Це, на його думку, мають робити мобільні агітаційні групи за маршрутами по всій Україні.

Голова Національної спілки письменників України Віктор Баранов зазна-

чив, що письменницькі організації спільно з “Просвітою” активно готуються до ювілею. Одне із завдань — донести слово Шевченка до мільйонів співвітчизників. І тут, на жаль, бракує інформаційного ресурсу, враховуючи сумну ситуацію в нашому медіа-просторі. Спілка готова надати сторінки своїх видань, але цього недостатньо. Тому НСПУ звертається до всіх засобів інформації України з пропозицією долучитися до цієї благородної справи. В. Баранов зазначив, що оскільки ювілей Тараса відзначається на світовому рівні, НСПУ провела зустріч із главами посольств понад 20-ти країн. Ішлося про популяризацію творчості Шевченка у світі. Є перші результати. Голова Спілки представив нові видання творів Шевченка румунською, казахською і — вперше в історії — в’єтнамською мовами.

Ювілей Кобзаря потребує комплексного підходу, зазначив на засіданні голова столичної “Просвіти” Кирило Стеценко. Він запропонував на розгляд Комітету низку мистецьких заходів. Це зокрема проект “Звуки Шевченка”, що має поєднати поезію і музику.

Свої пропозиції на засіданні Комітету внесли і вчені, митці, громадські діячі Петро Кононенко, Галина Яблонська, Леонід Мужук, Михайло Сидоржевський, Петро Бойко.

Торкнулися також важливої теми Шевченківських місць в Україні. Їх со-

тні і вони мають бути належно облаштовані. На жаль, сьогодні стан багатьох пам’ятних місць, пов’язаних із життям і творчістю Тараса, викликає тривогу. Чому виділені державні кошти йдуть переважно лише на кілька відомих об’єктів, таких, як Канів, як Національний музей у столиці? Прикро, коли вони спрямовані не на благо, а як сказав в інтерв’ю “Слову Просвіти” Шевченківський лауреат Анатолій Гайдамака, це “атака на Шевченка”. Ідеться про те, що коїться у двох згаданих об’єктах. Але ж є ще і велика Шевченкова Україна. Тому цілком логічно було ухвалено почати кампанію під умовною назвою “Моніторинг Шевченківських місць” України. Обласні організації “Просвіти” і НСПУ мають найближчим часом перевірити, в якому стані перебувають музеї, заповідники, інші об’єкти, пов’язані з Шевченковим іменем. Слід визначити, що потрібно першочергово зробити для збереження цих об’єктів, їхнього ремонту, реставрації, розвитку туристичної інфраструктури. Адже йдеться про паломництво до наших святих місць. Цей аналіз має бути доведений до державних структур, месенатів, усіх, хто може допомогти справі.

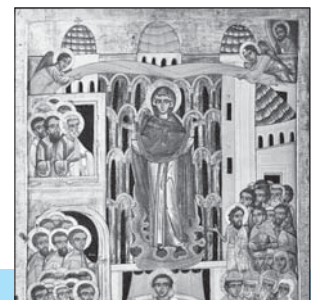
Тож роботи серйозної, щоденної дуже багато. І тут має бути співпраця влади, політичних і громадських структур, усіх патріотів української справи.

ДО 100-РІЧЧЯ КИЇВСЬКОЇ КОНСЕРВАТОРІЇ

12

ВІТАЄМО З ПОКРОВОЮ!

15

Віталій МАЩЬКО,
доктор філологічних наук,
м. Хмельницький

Особистісне й особисте

Прочитав уважно статтю Віталія Абліцова (СП, № 39 за 2013 р.) про те, хто і як знає Ю. Шевельова, з приводу знищення меморіальної дошки видатному українському філологу. До речі, телеглядачам “Інтера” опоненти втовмачували прізвиська, під якими вони знають Шевельова, і жодним словом не обмовилися, що він від народження таки Шнейдер. Його батько був генералом царської армії. І якщо жив у будинку на Сумській із 1915 до 1943 року, то як опинився у Харкові. Батько-німець одержав за видатні заслуги п’ятикімнатну квартиру; і не Шевельов забрав житло у більшовиків, а вони незаконно позбавили помешкання родину колишнього генерала, що емігрував до Югославії, не сприйнявши більшовицької дійсності.

Отже, українці мають безліч прикладів, коли творча і національна інтелектуальна активність працювала на нашу культуру — це Юрій Клен (Освальд Бургарт, Марія Нілова (Туркало за чоловіком), Марія Гладиліна (Загірна), Марко Вовчок, Ольга Кобилянська, Володимир Сосюра, Леонід Первомайський, Абрам Кашнелсон... У цьому почесному ряду належне місце посідає інтелектуал Юрій Шевельов. Українці мають дякувати йому, що він не став працювати на розбудову культури Німеччини, США чи інших держав, а присвятив усе своє життя розвитку української філологічної науки, українського письменства. А те, що науковець під час німецької окупації друкувався в українській газеті (не помирився ж йому з голоду), то так доведеться викреслити всіх, зокрема чекіста В. Домонтовича (Петрова) з його “Українським засівом” (журнал відділу пропаганди німецької армії в Україні виходив у Харко-

ві, згодом у Кіровограді (1942—43, редагував В. Домонтович). Чи він не колаборант? Е, ні, він виконував спецзавдання. Ось так. Якби Шевельов виконував спецзавдання більшовиків, сьогодні про нього мовчали б. Та ба, коли мені випала нагода зустрітися й розмовляти з Юрієм Шевельовим під час його перебування у Кам’янці-Подільському на початку вересня 1993 року, і коли запитав прямо, чому він покинув Україну, то у відповідь почув: “Я прагнув до вільної думки” (див. “Кам’янець-Подільський вісник”. — 1993, 8 вересня).

Ось і вся філософія. Ю. Шевельов намагався подолати соціальну систему більшовицької несвободи творчості, а фактично казарменої, прагнув побудови нового демократичного суспільства. Він не адаптувався до тоталітарної сталінської системи, а наполегливо шукав своє місце у сфері життєдіяльності, що допомогло б йому відтворити цілісність й упорядкованість у світі несвободи, вийти з кризи ідентичності, знайти відповідь на запитання “Хто Я?”. Добре, а якби він залишився жити в советському просто-

рі, чи став би знаменитим, чи реалізував би свій творчий потенціал? Сумніваюся. Для прикладу, літературний критик Мирон Степняк (справжнє прізвище Ланшин) двічі навчався в Харківському університеті (1928 р. закінчив філфак, а 1940 р. — хімічний факультет, але й досі його прізвища немає у списку випускників ВНЗ). Із 1940 р. працював старшим викладачем Одеського університету. В роки минулої війни вчителював в окупованій Одесі, з нетерпінням виглядав визвольну Червону армію. Дочекався. А 5 вересня 1946 року в обласній газеті “Чорноморська комунa” з’явилася стаття І. Прокопенка, Ф. Гашевського “Націоналістичні викривлення у викладанні української літератури в Одеському університеті”, спрямована головним чином проти М. Степняка. Після цієї публікації М. Степняка “за націоналістичні викривлення у викладанні української літератури” звільнили з роботи. Перебивався з води на хліб, жив із матою (як і Шевельов не був одружений) у гуртожитку. Дістав інсульт і 15 грудня 1949 року відійшов у небуття. А зго-

дом як дворянського сина (не пролетарського походження) письменника викреслили з усіх енциклопедій, хрестоматій на довгі літа. Таке могло статися з Ю. Шевельовим. Цього хотіли опоненти?

Мешкаючи у вільному світі, здобувши європейську освіту, науковець інтуїтивно відчував, що не сьогодні-завтра відійде епоха гострої соціальної нестабільності, розпадеться СРСР, а відтак в Україні на перший план вийде ідентифікація з такими спільнотами, як етнос і нація. Таким чином, активна життєва позиція вказує на те, що Ю. Шевельов, шукаючи своє місце в соціальному просторі, віднайшов себе у структурі національної ідентичності. А вже усвідомлював, що національний Я-образ особистості, що формується у результаті ідентифікації особистості з національною спільнотою, виконує низку важливих функцій, головна серед яких — регуляція поведінки у різноманітних ситуаціях між-етнічної взаємодії. Перебуваючи за кордоном, знаходив порозуміння з людьми різних національностей. Однак усвідомлення власної національної належності (по маминій лінії, яка, як твердить В. Абліцов, вважала себе українкою) та уявлення про себе як представника етносу, а водночас і нації, забезпечувало йому оптимальну адаптацію як суб’єкта до умов соціального буття, умов поліетнічної реальності, уможливило навіть в еміграції успішну діяльність у процесі постійного співвіднесення своїх життєвих позицій, настанов, цінностей із вимогами і нормами ті-

єї національної спільноти, з якою себе ідентифікував.

Його, не репресованого, не варто реабілітувати. Шевельова реабілітував час, незалежна Україна, якій сповна присвятив свій талант. В унісон до статті В. Абліцова хочеться нагадати, що серед українських письменників чимало було тих, хто воював на два боки, бо якнайшвидше хотіли бачити Україну незалежною державою. Серед таких був Олександр Гай-Головко (1910—2006), земний шлях якого завершився в Канаді. Хмельницький просвітянин, зв’язківець за освітою і поет за покликом серця Степан Шкапій, прочитавши його твори, написав вірш. Саме ним хочеться завершити розмову про гордість нашої науки — Ю. Шевельова, бо поезія загалом підсумовує сучасне буття, оту провокаційну акцію в Харкові з руйнацією меморіальної дошки видатному інтелектуалу епохи, як і розкол суспільної думки 50х50.

*Читаю рядочки Гая,
І сум огорта чоло:
В далекій Канаді знають,
Як в нашій краї було.
...А ми, хоч не в тім’я биті,
І досі в примарних снах,
І здавалось би вже відкриті,
— Здавалось би вже відкриті,
Що тисне смиренні душі.
Тупцюємось на межі...
Безсилі химери зручуть
На рідній землі — чуужі...
І гаятимемось доти
В надії спинити час,
Допоки минув шротом
Не вистрілить грізно в нас.*

Напередодні Європейського саміту у Вільнюсі не ворухімо минуле. Не стріляймо один в одного, образно кажучи, шротом. Бо хочемо того чи ні, а духовний світ Шевельова житиме у віках, на його праці посилаються і посилатимуться дослідники, прийдешні покоління українців. Унікальні твори Юрія Шевельова і нині працюють на незалежну Україну.

Петро АНТОНЕНКО

Федерация футболу України вже оскаржила у ФІФА цей вердикт, щоб усе ж добитися проведення матчу в Харкові в присутності глядачів. І, звичайно ж, захистити від дискваліфікації стадіон Львова.

І ось днями ФІФА призупинила ці санкції, оскільки отримала апеляцію від ФФУ, але до 11 жовтня не встигає розглянути її. Отже, матч Україна—Польща відбудеться в Харкові у присутності глядачів, які уболіватимуть за нашу національну збірну.

Вердикт ФІФА ухвалений на основі доповіді спостерігача від мережі громадських організацій ФАРЄ (“Футбол проти расизму в Європі”). У склад мережі входять організації різних країн, кілька й від України. Та українські організації не брали участі в моніторингу цього матчу і в підготовці доповіді до ФІФА. Ось що сказав віце-президент Конгресу національних меншин однієї з цих організацій Йосип Зісельс: “... до цього моніторингу нас не підключали. Це схоже на провокацію у контексті більш широкого процесу, щоб зобразити Україну сьогодні як расистську і нацистську країну, хоча це не так”.

Про що ж доповіло у міжнародну федерацію керівництво ФАРЄ?

Виявилось, у ФАРЄ існує неафішований список вчинків, які там вважають “проявами расизму і фашизму”. Тому кілька днів усі тільки здогадувалися, за що ж

Що за неспортивним «наїздом» на Україну?

Міжнародна федерація футболу (ФІФА) застосувала серйозні санкції щодо Федерації футболу України і нашої національної збірної. ФІФА вважає, що під час відбірного матчу до чемпіонату світу між збірними України і Сан-Марино на стадіоні “Львів-Арена” 6 вересня у поведінці уболівальників були прояви расизму і фашизму. Федерація постановила, що наступний матч відбору 11 жовтня зі збірною Польщі у Харкові мав би відбутися на стадіоні без глядачів. Дискваліфіковано “Львів-Арену”, де заборонили проводити матчі під егідою ФІФА аж до кінця 2017 року.

застосовано ті санкції. На згодках говорилось, що в цьому списку начебто темами “табу” є, якщо говорити про Україну, символіка ОУН і УПА, такі постаті, як Степан Бандера, Роман Шухевич, тобто їхні портрети на трибунах стадіону вже вважатимуться “красомолою”. Хоч жоден міжнародний суд ніколи не визнавав ці організації і цих політиків злочинцями. А в самій Україні Указом Президента їх визнано борцями за волю і незалежність держави.

Днями на прес-конференції в Києві голова ОУН Стефан Романів, генеральний секретар Світового конгресу українців, оприлюднив звернення ОУН до ФІФА, в якому пропонується “виключити символіку ОУН і УПА з переліку дискримінаційних символів”, якщо вона в ньому є. Адаже за такою логікою цензорів від “расизму і фашизму” можна зайти дуже далеко. Наприклад, оголосити поза законом Державний прапор України, бо під жовто-синім стягом воювали воїни УПА.

Врешті, зі скупих повідомлень Інтернету з’ясувалося, що рапорт ФАРЄ, по суті, висмок-

таний із пальця. Серед порушень один (!) уболівальник був у футболці з номером 88. Це було трактовано так: у німецькому алфавіті під номером 8 літера Н, а саме на цю літеру починаються німецькою мовою слова вівання “Хайль Гітлер”. Змодельюймо таку ситуацію. Десяток провокаторів прийдуть на матч, приміром, у Німеччину чи Англію і справді вигукнуть якісь фашистські гасла. Їх покарають. Але невже за це дискваліфікують на кілька років знаменитий лондонський стадіон “Уемблі” і покарають збірну Англії? Річ у тім, що моніторити буйних західноєвропейських уболівальників, у ФАРЄ руки короткі, а ось Україну можна.

Для порівняння. На матчі в Хорватії з сербською командою кілька тисяч уболівальників скандують “Смерть сербам!” І нічого, не було жодних санкцій. Ось на матчі в Польщі з командою з Литви очманіли ура-патріоти на стадіоні скандують: “Литовський хам — на коліна перед польським паном!” За це були якісь серйозні санкції? Ні. То що це за особливий підхід до України?

Серйознішим порушенням з боку деяких уболівальників було те, що вони запалили під час матчу у Львові на трибунах флери. Ця піротехніка, якою глядачі висловлюють бурхливі емоції, справді неприпустима.

Далекими від спорту, радше політичними є кілька аспектів цього скандалу. Насамперед прагнення дискредитувати Україну перед підписанням Угоди про асоціацію з Євросоюзом.

А ще ФІФА нещодавно уклала угоду про партнерство з російським “Газпромом”, який спонсоруватиме Федерацію. Та якби наша Федерація футболу, наша держава були міцнішими, згуртованішими, їх не роздирили внутрішні чвари, можна було б зайняти і жорсткішу позицію щодо цієї корумпованої, переповненої скандалами організації. Не марно ж з’явилася інформація, що ФІФА у доволі сумнівний спосіб надала Росії право проведення чемпіонату світу з футболу 2018 року. Висувалися й пропозиції позбавити росіян цього права. Свого часу саме Росія і її гроші скомпромету-

вали ще одну поважну організацію — ФІДЕ, Міжнародну федерацію шахів. Її президентом якимось чином став такий “видатний громохвіст”, як глава Калмикії, автономії в складі Росії. Гроші й політиканство надовго зламали шахове життя планети, особливо щодо розіграшу звання чемпіона світу.

Але Росії все мало. Отримала, чи прикупила, право на проведення зимової Олімпіади 2014 року в Сочі. І довкола цього теж уже доволі скандалів. Російська опозиція кремлівському режиму закликає бойкотувати цю Олімпіаду в мас-медіа. Між тим, Москва вже пропонує себе як господаря одних із наступних літніх Олімпійських ігор. Тут варто пригадати бойкот Московської Олімпіади 1980 року багатьма спортивними державами світу на знак протесту проти дій комуністичного режиму, насамперед вторгнення радянських військ в Афганістан. Чи вже московський режим так змінився?

І ще. Прикро вразив гвалт комуністів і регіоналів, що через “фашистів” на стадіонах Україна отримує ось такі санкції. Що ж, це продовження розіграшу “антифашистської” карти, коли патріотів України зараховують до фашистів. Чи не час дати відсіч шулерам від політики і спорту, тим, хто лле бруд на Україну?

«Головне — воля України, її власна воля...»

— *Ярославе Степановичу, керівництво держави неодноразово обіцяло повернути науку до університетів, як це є на Заході. Однак 2012 року частка витрат на наукову розробку у ВНЗ становила лише 7% від фінансування української науки загалом. Коли ж нарешті дозріємо?*

— Той рівень фінансування на науку відповідає тому стану, що науки в Україні немає, бо витрачається менш ніж 0,3% від ВВП. Хоча на розвиток науки потрібно не менш ніж 0,7% від ВВП.

Коли я працював на своїй посаді, поки не розрахувався з усіма боргами, які мала держава, — взагалі нічого не витрачав. І тоді, 2001 року, витрачалося в незалежній Україні 0,7% від ВВП. Потім я відійшов від служби — 2001-го, бо запровадили посади державних секретарів. Але ще кілька років зберігався цей стан. Згодом дійшло до сьогоднішнього стану. За такої ситуації науки немає.

— *І до чого ми дійдемо?*

— Наука і технології — єдине джерело виходу країни на світовий рівень. На жаль, влада цього розуміти не хоче. Україна не має стільки природних ресурсів, щоб вийти на світовий рівень без розвитку технологій та інновацій. Від приватних компаній позабюджетні кошти для науки не надходять.

— *Ви як громадянин переймаєтесь тим, що нині відбувається в українському суспільстві?*

— Я сумлінно служив за радянської влади... Коли постала незалежна Україна, ми з Миколою Жулинським 1990 року створили Український міжнародний комітет із питань науки і культури, який виконував функції зв'язку із закордонними журналістами. Почалося створення Енциклопедії сучасної України, три томи Енциклопедії В. Кубійовича. Разом зі Степаном Ільницьким у Будинку вчителя уперше встановили пам'ятну дошку вченим Центральної Ради. Побачив світ і біографічний довідник про діячів УЦР. Шодо проекту “Енциклопедія сучасної України”, видали вже 12 томів. Над цим проектом працює Інститут енциклопедичних досліджень НАНУ, можливо, буде 25 томів.

Це моя робота як громадянина України. На жаль, уже помер С. Ільницький, нема О. Прицака... А четверта хвиля еміграції зовсім інша.

— *Як оцінюєте нинішню ситуацію в Україні?*

Академік Ярослав ЯЦКІВ: «Тільки європейський вектор може дати поступ...»

В Інституті фізики конденсованих систем (ІФКС) НАНУ з нагоди 20-річчя журналу “Condensed Matter Physics” відбулася наукова сесія “Сучасні проблеми фізики конденсованої речовини”. “З двох тисяч фахових періодичних видань, що виходять в Україні, лише кілька сотень мають довшу історію, ніж наш журнал”, — повідомив на відкритті сесії директор ІФКС академік Ігор Мриглод. Науковців, зокрема й гостей з інших інститутів, зібрала ще одна подія: виповнилося 75 років одному з провідних фізиків-теоретиків України, члену-кореспонденту НАНУ, завідувачу відділу квантової статистики ІФКС Ігореві Стасюку.

Директор Головної академічної обсерваторії НАНУ, голова Науково-видавничої ради НАНУ, член Президії НАНУ академік Ярослав Яцків виступив з яскравою доповіддю “Сучасний стан та актуальні проблеми української академічної наукової періодики”. До уваги читачів “СП” інтерв'ю з Я. Яцківим.

— Я ніколи не підтримував нашого Президента, але тепер йому влячний, бо Луганська область, Донбас дозріли. 2005-го чи 2006-го я їздив Україною, зустрічався зі студентами, говорив про науку, виступав українською. Ці діти почали тупотіти ногами. Я їм повідомив, що знаю майже десять мов — не на відмінно, але знаю. І почав японською. Я був у Японії три місяці. Японську мову мусив опанувати, бо там люди не знають англійської. Японська подія, мене почали спокійно слухати. Навіть ставили запитання... Тому мешканці Луганської, Донецької областей долучаються до загальноукраїнської справи.

— *А як Ви опинились у Японії?*

— Уперше — 1971 року приїхав на наукову конференцію. 1974-го отримав грант із питання розвитку науки, перебував 3 місяці. Мав високу посаду в Міжнародному астрономічному союзі.

— *Підписання Угоди про Асоціацію з ЄС — повнокровний європейський шлях. Ваші думки щодо цього.*

— Асоціація для України — важливий крок, але треба мати дорожню мапу. А це залежить від Президента... Хоча незалежна Україна, яка базується на духовних цінностях, — це мрія наших дідів, батьків, наша мрія.

— *Чи була у Вас у дитинстві якась потаємна мрія?*

— У дитинстві багато мрій. Любив вірші... Ось кілька рядків. Багато на світі є різних доріг... Єдина з них — в серці моєму.

Дорога до тебе, немов перший сніг: замріяно-чиста у всьому.

Ти — щедрий дарунок даруєш мені, щоб я міг сягнути вершини.

Дорога до тебе, немов навесні я чую твої клич, Україно!

— *І куди веде ця дорога?*

— До мого села Данильче, що в Рогатинському районі на Івано-Франківщині. Ми — із Західної України. Я знаю, як наші батьки зустрічали гостей 1939 року. А де був їхній розум? Одних до тюрем, родичів — якнайдалі. Роман Голевич, дядько мій, сидів і в німецькому, і в сталінському концтаборах... Я 1960 року приїхав на Полтавщину на роботу. Якоюсь у розмові сказав: а чим краший сталінський концтабір від німецького? Зразу КДБ. Допит... Добре, що батько моєї подруги мав високу партійну посаду в області. Подруга — Братислава Зленко — і досі дружить зі мною...

Зрозуміти сучасним українцям таке наше минуле нелегко...

«Необхідна реформа Академії наук...»

— *Де Ви навчалися?*

— У Львівському політехнічному, спеціальність — астрономія-геодезія. Потім працював у Полтавській обсерваторії. 1965-го — аспірант у Головній астрономічній обсерваторії (ГАО). А від 1975-го — я там директор.

— *На Вашу думку, чого бракує нинішній державі?*

— Необхідно відходити від матеріалізму, розвивати культуру. Найбільша біда сучасної влади

— зацікленість на матеріальному збагаченні. Як найближчими роками змінити ситуацію? Може, у нас такий історичний період. Може, олігархи порозумнішають.

— *Найбільший ворог України — Москва, кочубейщина чи провінціалізм, про що ще 1954 року писав Юрій Шевельов у статті “Москва, Маросійка”?*

— Ми самі. Так, як кажуть, історично склалося: і не угорці, і не поляки, і не данці, і не японці...

— *Який відсоток молодих науковців (до 35 років) працюють у рамках НАНУ?*

— Біда в тому, що у 1980—1990 рр. була дуже велика прогалина, коли молодь не йшла в науку. Зараз все змінилось.

Шкода лише, що потім талановита молодь виїжджає за кордон. Коли Віктор Ющенко був президентом, то попросив мене і В. Брюховецького розробити концепцію наукової сфери України... Я запитував, нашо нам 5 чи 6 академії наук? Досить секцій. Такої кількості академії немає у жодній країні світу. З В. Брюховецьким пропонували залишити в Україні три академії: наук, мистецтва та педагогічну. На РНБО я доповідав про цю концепцію (за Ющенка), але Рада національної безпеки і оборони зняла її з контролю. Вважаю, що потрібні радикальні зміни. Може, старшим людям і треба платити за звання, а всім молодим — не треба.

Останній притулок Короля Данила

У Національному університеті “Львівська політехніка” відбулася презентація результатів першого етапу українсько-польського наукового проекту “Пошук, ідентифікація й наукове вивчення найстарішого храму Пресвятої Богородиці, побудованого у Холмі королем Данилом Галицьким”.

Ігор ГАЛУЩАК,
Львів

Проект здійснюється за підтримки Фонду Петра Порошенка та Національного інституту спадщини Міністерства культури Польщі. Народний депутат України Петро Порошенко наголосив: “Ми розпочали проект з розумінням нашої історичної місії — повернення Україні її першого Короля”.

Нині університет активно долучився до реалізації цього проекту, забезпечивши технічне оснащення археологічних і дослідниць-

ких робіт. Це відзначив у своєму виступі керівник української групи експедиції, завідувач кафедри реставрації та реконструкції архітектурних комплексів Інституту архітектури професор Микола Бевз. Він підкреслив унікальність і складність проведення археологічних досліджень на території Замкової гори у польському Холмі, де розташований собор Різдва Пресвятої Богородиці. Розкопки треба було вести всередині діючого храму, у час, коли не було відправ.

Уже на першому етапі робіт із використанням найсучаснішого

георадара знайшли археологічний об'єкт XIII століття — рештки фундаментів і стін тодішньої кафедральної церкви Пресвятої Богородиці. Техніка спорудження собору відрізняється від тих, які застосовувалися у той час в інших містах Русі та Європи. Храм було збудовано за новими європейськими технологіями з використанням цегельної кладки та винятково міцного розчину. Вперше ця церква згадується 1253

року, потім у літописах, але у XVIII столітті стару кафедру розібрали, її сліди загубилися. Тепер залишки храму віднайшли.

А для України особлива цін-

Ми багато пропонували різних законопроектів — наприклад, щодо патентної справи. Скажіть, кому потрібні нині патенти, якщо за межами України їх не вдається захистити?

— *Ярославе Степановичу! Куди ми швидше прийдемо, до Європи чи до будівництва Європи в Україні?*

— Колись я вважав, що треба будувати свою Україну. Але світ глобалізується — ми не можемо в ньому жити за принципом: “Моя хата скраю”. Нам треба кудись іти — іншого виходу немає. Тільки європейський вектор може дати поступ — дотримання прав людини, запровадження належної правової системи, багатьох аспектів соціального життя.

— *Яким бачите у подальшому живіння академічних установ?*

— Академія наук — єдина в Україні структура, що зберегла працездатність за тих важких умов, які є. Потрібна реформа АН. Але не тим шляхом, яким пішла Росія: Державна Дума РФ ухвалила закон про відокремлення науки від управління... А ми — напередодні свят: 29 листопада 95 років Національній академії наук України і 95 років її президентів — Борисові Патону. Борис Євгенович розуміє, що так далі бути не може. Є група людей, які думають над розробкою концепції реформи АН. За радянських часів до 60% замовлень АН було від військово-промислового комплексу. Зараз таких замовлень немає. Є ще у нас інститути, що мали стосунок до певних галузей промисловості, які вже не в державній власності. Це жах. Тому потрібна праця і добра воля тих, у чиїх руках влада.

P. S. “Україна проголосила курс на євроінтеграцію. Але цей шлях необхідно пройти і в науковій сфері. Вирішальними є шляхи руху до європейської науки. На рівні знань, міжінституційної співпраці інтегрування... На жаль, у незалежній Україні духовні моральні цінності, професійна етика та вимогливість відходять на другий план і в науковій сфері... Тож маємо над чим працювати. Українська наукова продукція має змінитися на загальнодержавному, економічному, освітньому рівні й інституційному рівні”. (З виступу академіка Ярослава Яцківа на науковій сесії як Голови Науково-видавничої ради НАН України).

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

Мирослава ОЛПІНИК (Бучківська),
член НСЖУ,
Варшава—Львів

Найособистіша й найглибша сфера

Питання української мови у нас завжди було і є на першому місці. Написати про стан і проблеми української мови вирішила під час проведення II Міжнародної науково-практичної конференції “Українська мова у світі”, яка відбулася у всесвітньо відомому Міжнародному інституті освіти, культури та зв’язків із діаспорою (МІОК) у Львові (директор Ірина Ключковська). Українолюби зі світу об’єдналися, привезли до Львова свої знання, любов і віру в незнищенність української мови. Об’єктом наукового обговорення стали питання методики викладання української мови як іноземної, організації навчального процесу в українознавчих осередках у світі. Хочу згадати учасників із близької нам Польщі: Божену Зінкевич-Томанек, Оксану Баранівську і Галину Чубу (Ягеллонський університет у Кракові), Пауліну Єндрасік і Тетяну Космеду (університет ім. А. Міцкевича у Познані), Тетяну Панасюк (Міжшкільний пункт навчання української мови у Варшаві). Вони працюють у царині рідної мови, керуючись знаннями, досвідом, патріотизмом.

Актуальність збереження нашої мови не вщухає. Прочитавши книжки Михайла Голубця “На захист рідної мови й культури мовлення” (Львів, 2011) і Степана Дяківського, Аркадія Попеля “Багатівікове нищення України” (Львів, “Растр-7”, 2012), вирішила “сплести вінок” огляду книжок своєрідної тематики.

Сам автор, Михайло Голубець, стаючи “на захист рідної мови й культури мовлення”, наголошує на “важливості проблеми” словами Олесея Гончара: “Усунути деформацію мови, очистити її від спотворення, повернути нашій мові справжню народну красу — це справа честі усіх нас, і старших, і молодших, це природний обов’язок кожного перед незалежною, вільною Україною. Адже і мовою нації визначається моральне здоров’я

народу, його розвиненість, культурність”.

Використавши доробки відомих письменників і публіцистів (І. Белебега, С. Вовканич, В. Дончик, О. Захарків, Ю. Ілленко, С. Караванський, О. Кульматичка, В. Лизанчук, З. Мацюк, Н. Станкевич, І. Огієнко, Т. Салига, О. Сербенська, О. Тараненко, І. Фаріон), автор проаналізував стан рідної мови, причини зросійщення, збіднення й вульгаризації українського мовлення, подав перелік найуживаніших ненормативних слів, запропонував способи очищення розмовної мови від суржику та вульгаризмів і захисту краси, милозвучності, націєтвірної й державотвірної сили українського слова.

Михайло Голубець навів багато влучних цитат про мову: “Нова русифікація України набагато страшніша... Вона не накинута нам ззовні, вона є в плодім хахла, манкурта, яничара, одержимого ненавистю до свого національного походження” (Д. Павличко); “Рідна мова — це найособистіша і найглибша сфера обстоювання свого “Я”... (І. Дзюба); “Що означає словосполучення “друга державна мова”? — Вона означає, що ніби існує на цьому терені друга держава, — і не інакше...” (Ю. Ілленко); “Як про духовну зрілість окремої особи, так і про зрілість

цілого народу судять найперше з культури його літературної мови” (І. Огієнко).

На запитання “Що далі?” автор відповідає: “Далі — самовіддана, потужна праця й боротьба на всіх фронтах національної ідеї, української мови, науки, освіти, культури, духовності, моралі, політики за розбудову нашої національної ідентичності, гідності й незалежності... У кожному селі, селищі й місті, у кожному навчальному закладі мають працювати осередки національного розвитку — патріотичного виховання, просвітницької роботи й активного захисту українського громадянства від російщення, люмпенізації і вульгаризації, від спарених з ними, значною мірою імпортованих до України й руйнівних у нашому суспільстві, алкоголізму, тютюнопаління, наркоманії, а далі — від денационалізації, космополітизму і манкуртизму... Праця над чистотою, культурою і незаперечною державністю української мови має стати завданням усіх державних установ і кожного патріота України!”.

Належне місце у читацькій аудиторії має науково-популярне видання: Дяківський С. І., Попель А. М. “Багатівікове нищення України. З джерел національної пам’яті”. Ця книжка — міні-підручник з історії України, має

два основних розділи: “Як Московія привласнила історію Київської Русі” та “Перманентне нищення України. Не будьмо байдужі”. Починаючи свою “історію” від привласнення Російською імперією назви “Русь” (Росія) і минулого Великого Київського князівства, автори послідовно “тчуть” сюжет аж до нинішніх днів. Вступом до “розслідування” теми є наголошення: “Світова історія знає існування і загибель багатьох імперій і тоталітарних режимів, але московська (як царська та особливо советська) імперія за своєю жорстокістю, масовим геноцидом і етноцидом щодо десятків поневолених народів, зокрема і українського народу, не мала собі рівних за всю людську історію” (!). Тепер ми знаємо, як історію ганебно “складали” самі завойовники, захищаючи свої імперські інтереси. “Переписують” вони її й надалі...

І хоч моя місія — питання мови, не можна не зауважити, що історичний (від сивої давнини і до сьогодні) перебіг подій викладено так послідовно, що мовби по сходінках йдемо до основної теми: “Багатівікове нищення України”. Автори подають також багато інших фактів, які були таємними, з яких постала довголітня кабала, із якої не можемо вибратися й досі. Програми більшовицької влади 1925—1933 ро-

ків “індустріалізації”, розкуркулення, колективізації нищили українське населення. До цього всього — геноцидний голодомор!

Голод — основний засіб упокорення народу, а особливо знищення їхньої національності. Потім репресії, терор, які С. Дяківський та А. Попель назвали маховиком. Наведу кілька фактів із книжки “Багатівікове нищення України”: “У 1930-х роках московський більшовизм знищив понад 80 % української інтелігенції: інженерів, науковців, письменників, лікарів, вчителів, агрономів, зоотехніків тощо... На околиці Вінниччини виявлено спільні могили 9432 закатованих... У Биківнянському лісі під Києвом знайдені приховані могили близько 150 тисяч громадян України... А скільки ще не знайдено?..” Їх знищували, бо були українцями!

“Українська держава є. Нищення українства триває”, — підсумовують автори міні-підручника. Те, що відбувається з українською мовою зараз, — не таємниця. Поряд із російською пропагандою процвітає п’ята колона — ворожа агентура, яка діє всередині своєї країни. А запропонована двомовність в Україні означає повне знищення української. Могутнім інформаційним генератором названо у книжці ЗМІ, що нині у руках у українців, а космополітів, яким байдужа доля країни. Для них головне — фінансові прибутки, їм начхати, скільки загинуло молоді, батьків і дідів, аби Україна була незалежною із своєю мовою, культурою, традиціями... Та найбільша біда — у нас немає української влади!

До всіх фактів нищення України додалося ще й таке ганебне явище, як заробітчанство. Хто виховує сьогодні підрастаюче покоління — “греки”, “італійці”, “португальці”?.. Вийдз інтелігенції у сприяливіше для них професійне середовище — це катастрофа XXI століття, про яку чомусь усі мовчать...

З. ГРИНЧИШИН,
науковець,
м. Львів

Рідна та іноземні мови в Україні

Українська мова — рідна для всіх українців у світі, а в Україні затверджена Конституцією як державна.

Назва держави Україна записана в літописі ще 1187 року. Державу Україна українська нація розбудовувала в центрі великої європейської імперії Київської Русі, що почала розпадатися у XIII ст. під ударами монгольських орд.

У XIV ст. українці в союзі з литовцями вигнали монголів із Києва та інших міст України. У XV ст. починає розбудовуватися в Центральній Європі нова імперія Річ Посполита, в якій було чотири основні нації: польська, литовська, українська і білоруська. Українська мова застосовувалася і розвивалася в цій державі. Українці створили козацьке військо, українські школи при церквах. У Львові українці почали створювати братські школи для навчання своїх дітей рідною українською мовою.

У XVI ст. затверджено статут Львівського братства, засновано школу і друкарню в Острозі, українською мовою друкується “Острозька біблія”. Потім створюються братські школи у Луцьку, Києві й інших містах, які згодом стають колегіумами. 1615 року створюється Київська братська вища школа, пізніше переіменована на Києво-Могилянську академію, у ній навчався майбутній російський учений Михайло Ломоносов.

У XVIII ст. у Російській імперії при Петрі I і Єкатеріні II офіційною мовою в академії і армії була німецька, бо там командували німецькі генерали й офіцери, за що їх щедро нагороджували. Російську мову в Московському університеті почав вводити М. Ломоносов. Першим президентом Російської академії наук був українець Кирило Розум.

На жаль, влада Російської імперії взяла курс на присвоєння історії Київської Русі, що нібито з неї виросла Русь-Росія. А фактично була Московія-Росія і Київ-

ська Русь-Україна. Російська імперська влада почала душити все українське. Їй вдалося зруйнувати Українську Запорізьку Січ і поділити вже беззахисну Україну 1772 р. між Російською і Австрійською імперіями по річці Збруч. Урядовці двох імперій нищили все українське, а українців зробили кріпаками на своїй землі.

Російські імперіалісти закрили Києво-Могилянську академію, українські школи при церквах і заборонили не тільки друкувати, а й ввозити в Україну українські книжки. Дуже підло вчинили російські генерали з гайдамаками, які повстали проти польських і єврейських визискувачів українців. Спочатку гайдамакам дали зброю, а потім заманили до себе і заарештували Залізняка і Гонту. Частина арештованих гайдамаків віддали польській армії для четвертування, іншу — вислали в Сибір для каторжних робіт. Ось вам і “братерська дружба!”

Окупанти України примушували

ли українців вивчати іноземні мови у війську, а навчальні заклади переводили на свою мову. Так було, коли УНР перетворили в УСРР. Коли 1941 р. німці окупували Україну, то відразу ввели німецьку мову у всіх установах. Я, першокласник, мусив вивчати німецьку мову. Коли 1944 р. німці відступили, прийшли росіяни і посіли керівні посади разом з євреями та примусили вивчати російську мову. Пізніше міністр освіти УРСР сказав: “Ми вам разрешили українській мові в Київському і Львівському університетах”. Ось як!

9 травня 1945 р. святкування перемоги в Україні не було. Селяни говорили: “Німаки пішли, а прийшли москалі і будуть робити колгоспи та відберуть землю. Компартичний урядовець зі Зборова Горштейн наказав забрати останню копу пшениці у нашої родини вже після здачі всіх контингентів. Показуючи рукою на нас, трьох дітей, він кричав до мами: “Єслі ти сейчас не підпишеш заявленіє в колхоз, ми заберьом всю пшеницу і твої дітї здохнут с голоду”. Чотирирічна сестричка померла від дифтерії, бо її не прийняли в Зборівську лікарню. Ось приклад безплатної радянської медицини.

Іноземці, хоч би звідки вони приходили в Україну, відразу починали боротьбу проти всього українського. Вже і тепер у Незалежній Україні депутат-регіонал Четочев вносить пропозицію заборонити приходити на засідання у вишитих сорочках. Депутати Колесніченко і Ківалов внесли законопроект про регіональні мови, що звужує застосування української, за що їх нагородили медалями президент сусідньої держави.

Міністр освіти і науки України робить усе, щоб звузати застосування української мови у навчальних закладах України. Українці, відстоюймо своє Українство і будуймо державу Українську Україну в Європі! Виконаймо заклик Лесі Українки: “Вставай, хто живий, в кого думка повстала! // Година для праці настала! // Не бійся досвітньої мли, — // Досвітній вогонь запали...”

Осінні музи Качанівки Стартував проект «Тарасовими стежками»

У Качанівці на Чернігівщині відбулося VIII Всеукраїнське літературно-мистецьке свято “Качанівські музи”. Воно започатковане і проводиться Міністерством культури України спільно з Чернігівською облдержадміністрацією та Національним історико-культурним заповідником “Качанівка” з метою вивчення, збереження національних і культурних пам’яток України, пропаганди й популяризації українського мистецтва. Цьогорічний фестиваль присвячений 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка.

У святі взяли участь міністр культури України Леонід Новохатко, уповноважений Президента України з прав дитини Юрій Павленко, народні артисти України Тамара Стратієнко й Анатолій Паламаренко, представники влади і громадськості Чернігівщини.

Під час офіційного відкриття Леонід Новохатко сказав: “Сьогодні на благословенній та гостинній качанівській землі стартує проект Міністерства культури України спільно з місцевими владами, який

має назву “Тарасовими стежками”, і цьогорічний фестиваль відкриває серію культурно-мистецьких заходів саме в тих місцях, де бував Тарас Григорович Шевченко”.

У програмі свята “Качанівські музи” гості переглянули концертну програму за участю Київського академічного театру українського фольклору “Берегиня”, провідних

музичних і танцювальних колективів та окремих виконавців Чернігівщини, а також ознайомилися з виставками народно-ужиткового мистецтва “Містечко майстрів”, творів живопису. Гості оглянули експозиції Національного історико-культурного заповідника “Качанівка”.

Вл. інф.

Микола ЯРМОЛЕНКО, професор, заслужений будівельник України, лауреат державної премії, голова “Просвіти” КНУБА

З Олесем Силиним доля звела мене 1961 року в Головкивськійбуді. Це великий патріот України, який присвятив їй усе своє життя. За майже 50 років нашої дружби, нашої спільної праці на ниві відродження пам’яток історії та архітектури України я переконався — серед моїх друзів і знайомих немає людини більш відданої Україні, українським проблемам.

Народився Олесь Панасович 1913 року на крайньому півдні України — у порту Скадовську на Таврійській Херсонщині.

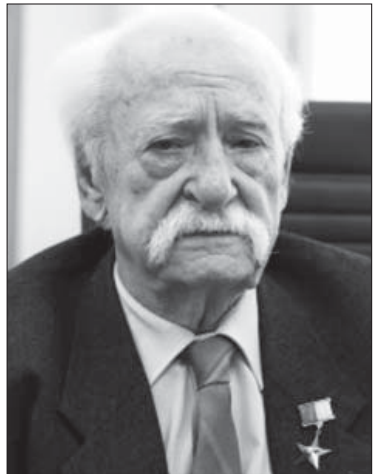
Його дід Іван Силин переїхав сюди з-під козацької Ічні, що на Чернігівщині, разом зі своїми синами-бондарями. Пройшовши будинок підлітків у Херсонській комуні, потім техучилище і транспортний технікум, Олесь Панасович їде працювати до Сибіру. Потім Якутія, Монголія, Маньчжурія, Одеса (будівельний інститут), і знову Північ, Сибір, Далекий Схід, Амурський, Уссурійський, Приморський краї), служба в армії. Довелося воювати танкістом, починаючи з Хасану. За роки двох війн Олесь Панасович сім разів горів разом із танком. На ньому майже не залишилося рідної шкіри.

Як архітектор, Олесь Панасович працював у Росії, Молдові, Грузії, Азербайджані, Мордовії, Татарстані, за кордоном.

Володимир ЛИС, письменник, читач, шанувальник “Слова Просвіти”

Люблю і шаную “Слово Просвіти”. Це газета нашої письменницької сім’ї (дружина, відома українська письменниця Надія Гуменюк, ще її очолювала Волинська обласна і Луцька міська організації “Просвіти”), газета всіх українців, яка не тільки стоїть на сторожі рідного слова, а й робить усе, щоб воно звучало дедалі потужніше і багатобарвніше. Лише за останні роки надруковано чимало цікавих статей, інтерв’ю, розповідей про людей, котрі вибудовували й вибудовують український світ, який намагаються задушити, принизити іноземні шовіністи, високопатріотичні твори, такі, як поема Дмитра Павличка “Сотенний Спартан”. Вдячний газеті за добрі згадки

Великий патріот України До 100-річчя з дня народження О.П. Силина

1961 року він переїздить до Києва, стає одним із активних захисників історичних пам’яток архітектури. Музей Т. Г. Шевченка на козацькому болоті, Києво-Печерська Лавра, Хортиця, церква Пирогоща, Михайлівський Золотоверхий і Успенський собори, десятки пам’яток архітектури на Подолі, споруди-пам’ятки Сластіона, Збарського, фортифікаційні споруди Києва — це лише ті об’єкти, до яких Олесь Панасович залучив мене.

Аби впливати на події, на вирішення національно-проблемних питань, Олесь Панасович входив до різних вчених рад, а деякі й очолював. Він був радником, консультантом, експертом урядових і науко-

вих установ, одним із засновників Українського товариства охорони пам’яток історії та культури.

Йому присвоїли чимало почесних звань і неодноразово нагороджували. Остання його нагорода — звання Героя України.

Інвалід війни, роками прикутий до ліжка, він жодного дня не був без роботи. Лежачи, він на спеціальній дощечці писав наукові статті, рецензії, готував Постанови уряду, укази Президента. Кілька разів я пропонував йому зробити ремонт його квартири, з цим погоджувалась і його дружина, але Олесь Панасович відповідав завжди одне і те ж: “Ти уявляєш, Микола, скільки днів я не зможу працювати через цей ремонт, мені залишилось уже мало часу, я не встигаю зробити навіть найважливіше”.

Я не пам’ятаю, щоб хоч раз Олесь Панасович не відповів на моє запитання чи то з історії, чи то з архітектури, чи навіть технології будівельного виробництва. Це була хоча б енциклопедія і насамперед щодо питань, пов’язаних з Україною.

Щодня, проїжджаючи повз Байкове кладовище (моя дорога на роботу і з роботи), я знімаю капелюха, схиляю голову і кажу: “Дякую тобі, побратиме, за все те добре і святе, що ти зробив для моєї неньки-України! Поки на небі світить сонце, доти ми будемо тебе пам’ятати...”.

Вдячний за високу оцінку «Колючого терня». Все ж уточнюю

про мою творчість. Особливо за тепле, чудове інтерв’ю Любові Голоти на початку нинішнього року.

Радий, що в публікації “У Львові “перезавантажили” Франка”, де йшлося про презентацію збірника “Франко. Перезавантаження”, згадано й про мою новелу “Колюче терня”, надруковану в цій книжці. Щоправда, з “легкої руки” авторів матеріалу Ігоря Галушчака і Олега Дьорки авторство її чомусь приписано неіснуючому Миколі Лепкому (принаймні такого автора у книжці “Франко. Перезавантаження” нема, є Мико-

ла Легкий, але він автор іншої публікації). Вдячний професору, доктору історичних наук Богдану Якимовичу, який на презентації сказав: “Новела “Колюче терня” Володимира Лиса (а не “авторства Миколи Лепкого”, як у тексті і Галушчака, О. Дьорки — В. Л.), вміщена до збірки, є чи не найкращою новелою останніх часів...”. Що було таке назване моє прізвище, потвердили й інші учасники презентації, упорядник збірки Андрій Беницький. А новела навіяна поезією Франка і спомином про приїзд родини Франків до Косачів у Колодяжне 1891 року.

Фестиваль жіночих монодрам відбувся

4—9 жовтня у Києві відбувся X міжнародний Фестиваль жіночих монодрам “Марія” — данина пам’яті народній артистці України Марії Заньковецькій. Цього року фестиваль присвятили Акторам.

4 жовтня у стінах театру ім. Івана Франка відбулася прес-конференція. Того ж дня презентували видання “Щаслива самотність актриси” Алли Підлужної із серії “Чорна книжка з Гамлетом” (Україна—Польща), відкрили виставки “М. Заньковецька”, “Актриса — Лариса” за матеріалами фондів музеїв Марії Заньковецької та театру ім. Івана Франка, і показали виставу Львівської творчої майстерні “Театр у кошику” за твором Т. Шевченка “Сон”.

Також відбулися вистави акторів Європи, круглий стіл “Діа-

лог культур”, міжнародна науково-мистецька конференція “Магія акторства” й ювілейний вечір народної артистки України, лауреата Національної премії ім. Тараса Шевченка Лариси Кадирової.

Фестиваль відбувся за підтримки Міністерства культури України, Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, міжнародної благодійної організації “Міжнародний інститут театру” (Український центр), Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, музею Марії Заньковецької, відділу музею театрального, музичного та кіномистецтва України, благодійного фонду “Наш дім — Україна 2005” та ЗАО “MIPPA-M”.

Вл. інф.

Фото Олександра Литвиненка

Дебют у Кракові

Тетяна ЧЕРЕП-ПЕРОГАНИЧ

Киянка Олена Голубовська цього року закінчила КІМ ім. Р. М. Глієра, отримавши диплом із відзнакою. Окрім чудового вокалу, дівчина майстерно володіє талантом гри на скрипці, бандурі та фортепіано. Вона, ще з часів навчання у Київській музичній школі № 1, постійна учасниця і лауреатка багатьох музичних міжнародних фестивалів та конкурсів. Її душа справді талановита, а ще у ній живе любов до всього рідного, українського.

Народну пісню у виконанні молоді артистки вже чули в багатьох країнах зарубіжжя. А нещодавно Олена повернулася з Польщі, де виступала на Міжнародному ярмарку

народного мистецтва у Кракові. Того дня вона була улюбленицею усіх учасників цього чудового дійства. Їй аплодували, підспівували.

— Я — українка і серцем, і душею, і помислами. Тому мені приємно, що у спадок нам, сучасникам, дістався від наших пращурів такий ось безцінний скарб — музика, пісня, поезія...

Шлях у мистецтво ніколи не був надто легким, та дівчина з усіх доріг давно вже обрала саме цю. Дай Боже, аби на цій дорозі у неї та її ровесників було якомога менше розчарувань. Підтримуй, Україно, гідних тебе дочок і синів, адже саме ім сьогодні прославляти тебе добрими справами, здобутими перемогами.

Олексій ШЕВЧЕНКО,
голова Сумського обласного об'єднання
«Просвіти»

Живемо в умовах небаченої раніше за потужністю інформаційної, економічної, кадрової, правової, релігійної та інших неоголошених воєн проти України. В той же час сама українська держава майже не підтримує українську справу. Тому на патріотичні громадські організації лягає відповідальність за українську Україну. У цій ситуації ефективність нашої роботи великою мірою визначатиме цілеспрямованість наших обмежених людських і фінансових ресурсів. Бачу потребу в посиленні таких напрямів діяльності:

1. Активніше використовувати консолідуючі можливості «Просвіти» через створення та діяльність:

- українських культурно-інформаційних центрів;
- українських громад, які об'єднували б усі проукраїнські формальні і неформальні осередки в населених пунктах;
- як засвідчує наш досвід, об'єднання зусиль можливе лише на основі Рад представників українських патріотичних організацій та осередків.

2. Серйозної уваги потребує пошук і структуризація діяльності людей, які згодні підтримувати українські національні інтереси.

На жаль, лише деякі громадяни самі виявляють українську активність. Всіх інших треба знайти і привчити до організованої діяльності. Охочі діяти знайдуться.

Найлегше цей пошук здійснювати, втілюючи різні українські проекти. До прикладу. Від імені Комітету з організації відзначення 200-ліття від дня народження Т. Г. Шевченка обдзвонюємо керівників максимальної кількості організацій, підприємств та установ, і пропонуємо їм створити групи підтримки українського. Це ми робимо, послаючись на ініційовану нами Всеукраїнську акцію — «Свого не цурайтесь», мета якої — підтримка української культури та українського товаровиробника.

Тих, хто відгукується, ми структуризуємо в осередки за місцем навчання, проживання чи роботи. Ефективні осередки за інтересами: лікарі, інженери, художники і т. ін. Йдеться про фахівців, які погодилися організувати підтримувати українські події.

3. Система оповіщення про державницькі та культурологічні українські події.

Система об'єднує представників проукраїнських громадських і молодіжних організацій, профспілок, політичних партій, творчих спілок, просвітянських осередків і неформальних осередків. До участі в українських подіях запрошуємо всіх.

Свого не цурайтесь

Нотатки із досвіду щоденної роботи

4. Усі названі структури об'єднуються в Раду представників українських патріотичних організацій та осередків.

Ради не обирають керівника, але призначають співкоординаторів, які спрямовують їхню діяльність. Керівником у тій чи іншій ситуації є представник осередку, який запропонував здійснити акцію, проект чи захід. Участь беруть лише охочі. За допомогою саме такого механізму напрацьовується інерція спільних дій та об'єднання ресурсів, що згодом може перерости в традицію спільних дій, якої українці зараз не мають.

5. Найбільша наша проблема — це фінанси. Через їхню відсутність не діють тисячі прекрасних українських проектів та організацій. «Просвіті» необхідно створити групу, яка працюватиме над фінансовими питаннями. Ця група може зібрати і розповсюдити досвід вирішення цієї проблеми, історичний та сучасний. Видати цей досвід спеціальною брошурою, де будуть наведені приклади та механізми. Про деякі з них нагадаємо:

— організація збору внесків. Наприклад, нагадування про внески через систему оповіщення збільшує їх збір у декілька разів. Існує механізм перерахунку внесків за заявою, наприклад, з пенсії тощо;

— досвід пошуку благодійних коштів. Благодійників найкраще шукати під конкретні проекти;

— робота з бюджетними коштами. За допомогою брошури про досвід людей, які цей механізм уміло використовують, кожен керівник дізнається, як оформляти та вести проекти, коли їх подавати, як їх захищати, на що звернути особливу увагу тощо. Можуть бути типові проекти, які підійдуть для кожної області. Навіть якщо всі кошти влада поділила наперед серед своїх, як це практикується, наприклад, у Сумах — все одно треба готувати і подавати проекти і до місцевої влади, і до різноманітних фондів;

— способи заробляння грошей: організація підприємств, створення кас взаємодопомоги та кредитових спілок, вкладання депозитів. Увесь такий і подібний досвід треба знайти, узагальнити й видати брошурами;

— не платячи людям, ми виснажуємо і тим самим знищуємо останніх ентузіастів. Тих, кому посади потрібні для самопіару, до уваги не беремо;

— пошук інших шляхів надбання коштів.

6. Кадрова проблема.

Зазвичай керівники організацій не готують собі гідної заміни. У Сумах так само. Великою мірою це питання допомогло б вирішити заробітна плата керівникам обласних, районних і міських організацій.

З одного боку, відсутність заробітної плати та фінансової підтримки — це добре. Така ситуація змушує шукати внутрішні резерви. Приваблює на посади найшляхетніших і відганяє тих, хто працює лише за гроші. Як правило, проблему самофінансування на місцях вирішують, працюючи на кількох роботах. Але нині добитися відмінного результату і перемогти можна, лише віддавши справі всі свої сили. Інакше діяльність керівника стає ритуальною і неконкурентоспроможною. Виникає проблема: якщо керівник зосередиться на неоплачуваній патріотичній справі, рано чи пізно буде злочинцем перед родиною. Зосередиться на зароблянні грошей для родини — стане злочинцем перед Україною. Адаже ніхто, крім пред-

ставників патріотичних організацій, у державі зараз не дбає про виховання патріотизму. А держава чи народ без патріотизму не має майбутнього.

Для утримання приміщення Сумської «Просвіти» щомісяця треба знаходити близько 1000 гривень. Це важко, коли навколо немає жодного українського олігарха, коли підприємства зникають майже щодня, коли підприємців, які лише відгукнуться про підтримку Українського культурно-інформаційного центру, через два-три дні починають перевіряти органи контролю.

У Сумах, щоб знайти серед невідомих раніше підприємців для української справи 100 гривень, треба обдзвонити 100 осіб. Практика пошуку коштів у нашій місцевості засвідчила, що близько 90 % коштів благодійники дають на пропаганду культу християнства і лише близько 10 % згодні давати на виховання любові до України. 2007 року, коли ми починали будувати нашу «Світлицю», спромоглися виконати ремонт лише на 33 тисячі гривень. Водночас з'ясували, що на культ християнства благодійники виділили близько 3 мільйонів 400 тисяч гривень. Наприклад, заступник генерального директора найбільшого будівельного підприємства у Сумах ЗАТ «Сумбуд» П. М. Новицький, який схильний допомагати українцям, відмовив у допомозі, бо виділили кошти на будівництво 10 церков.

7. Питання входження у «Просвіту» нових людей треба завжди тримати в полі зору.

У зв'язку з цим нагадаю відомий підхід, який дав позитивний результат: «Працювати треба з найенергійнішими, найталановитішими і найвпливовішими».

8. Проблема приміщень варто було б розпочати з такого запитання: якщо вам ніде жити, куди ви використаєте кошти — для церкви, пам'ятника чи житла? Як відомо, ми використовуємо для церков і пам'ятників.

Обласні, міські та районні «Просвіти» втратили десятки приміщень через неспроможність фінансувати комунальні платежі. Організація без приміщення — ніщо.

Щодо використання приміщень навчальних закладів, як радив один із високих очільників нашого товариства. У навчальні заклади просвітян і представників інших патріотичних організацій у нас нині не допускають. Українські осередки доводиться створювати підпільно, сподіватися на допомогу закладів освіти — неряльно. Один виняток, щоправда, є. 5 років поспіль традиційно нагороджуємо у якійсь зі шкіл переможців літературно-мистецького конкурсу «Я гордий тим, що українець зроду». Те, що ми підтримали близько 400 юних літераторів і художників, надрукувавши їхні твори у літературно-мистецьких збірниках «Диво, диво калинове!», все-таки взято до уваги.

9. Робота з молоддю повинна бути першим завданням кожної «Просвіти». Для цієї справи теж необхідно організувати аналітичну групу, яка збиратиме досвід роботи і розповсюджуватиме його.

10. Збирання і розповсюдження досвіду та зразків різних форм роботи.

Ось деякі форми роботи, які ми використовуємо і які себе добре зарекомендували. Це Український культурно-інформаційний центр «Світлиця», Рада представників українських патріотичних ор-

ганізацій і осередків, Система оповіщення про українські державницькі та культурологічні події. Українські краєзнавці нашого осередку «Рідний край» розробили ґрунтовну концепцію з серйозною аргументацією на перейменування в Сумах понад 100 вулиць. Щомісяця у виставковій залі «Україніка» Сумського міського українського культурно-інформаційного центру «Світлиця» у приміщенні товариства «Просвіта» відбуваються виставки художників, у творчості яких присутня українська тематика, колорит або символіка, активно працював проект «Рідні джерела» — осередок популяризації найкращих українських літературних і музичних творів земляків. Свого часу яскраво заявила про себе «Українська родина» — зібрання українських родин, які бажали виховати дітей патріотичними та самодостатніми. Осередок «Пісня для душі» об'єднує охочих до пісні. Із кращих голосів утворили ансамбль, який популяризуватиме українську бойову пісню. Щоп'ятниці у «Світлиці» збирається «Український кіноклуб». Допомагає українізації інформаційного комп'ютерного простору осередок «Український комп'ютер». Одне із його головних завдань — організація скоординованої відсічі шовіністам, які у місцевих комп'ютерних мережах воюють проти України. Українська інформаційна скарбниця є джерелом вагомих фактів у інформаційній війні. Для талановитих дітей працює літературно-мистецька дитяча студія «Диво калинове».

11. Видавнича справа.

Знайти кошти на створення справжнього українського радіо-ФМ, яке звучатиме скрізь. Здійснити це можна на основі високопрофесійного журналістського колективу «Слова Просвіти». Якщо це українське радіо і паралельно газета будуть наполовину елітарними і наполовину для народу, то успіх не забариться.

Поки що необхідно видавати лише українознавчу літературу: героїку, народознавство, історію; універсальні твори для подарунків та нагородження переможців конкурсів на кшталт «Кобзаря» і словників. Необхідно підготувати та видати історії «Просвіт» кожної області. Розповісти про всіх видатних українських героїв минулого і сучасності, особливо про тих, кого привласнили собі сусіди. За обмежених фінансових можливостей доцільно широко використовувати малі видавничі форми: брошури, листівки, календарі, мапи. Зокрема видавати брошури на практичні теми. Наприклад: «З досвіду як судитися за українську мову», «Про українське та світове мовне законодавство», «Як готувати проекти для фінансування владою та фондами», «Як добиватися віддачі від звернень», «Про бюрократичні тонкощі роботи із владою», «Як захистити мовно-культурні права українця в закладах торгівлі», «Перелік фондів та організацій, куди можна подавати культурологічні проекти». Такі та інші брошури повинні бути юридично обґрунтованими та слугувати інструкціями до дії. Існує гостра необхідність зібрати і видати матеріали про досвід і форми роботи просвітянських організацій, історичний і сьогоденний, адже в кожній області є цікаві напрацювання. Можна провести опитування з приводу пріоритетів видавничої справи саме з практичної точки зору. Такі ж зауваження стосуються і комп'ютерних дисків. До речі, хороший досвід видавництва малих форм має Львівський благодійний фонд «Україна-Русь».

Євген БУКЕТ

16 голів Київської «Просвіти»

Загальновідомий факт: одним із організаторів і першим головою Київського товариства “Просвіта”, заснованого в пам’ять Тараса Шевченка, був **Борис Дмитрович Грінченко** — український письменник, педагог, лексикограф, літературознавець, етнограф, історик, публіцист, громадсько-культурний діяч, редактор низки українських періодичних видань, один із засновників Української радикальної партії, автор фундаментальних етнографічних, мовознавчих, літературознавчих та педагогічних праць, історичних нарисів, перших підручників з української мови й літератури, укладач чотиритомного тлумачного “Словаря української мови”.

Київська “Просвіта”, започаткована Борисом Грінченком, була і залишається однією з ключових, наймасовіших і найбільш активно працюючих просвітнянських організацій. Мабуть, саме через це від часу заснування вона змінила близько двох десятків керівників. Сьогодні вдалося встановити імена і час перебування на посаді 16 голів столичної “Просвіти”. Потребують додаткових досліджень радянський період існування товариства (1921—1926 рр.) і діяльність просвітнян у Києві під час окупації 1941—1943 рр.

Любов Яновська

Отже, Борис Грінченко обіймав посаду голови товариства “Просвіта” з 25 червня 1906 року до 19 травня 1909-го. Його наступником був архітектор **Сергій Прокопович Тимошенко**, який очолював товариство лише кілька місяців — з 29 травня до вересня 1909 року, коли життєві обставини змусили його поїхати з Києва, проте саме за його підписом перший голова “Просвіти” отримав свідоцтво почесного члена.

14 грудня 1909 року головою обрали письменницю **Любов Олександрівну Яновську**, яка керувала “Просвітою” аж до заборони її діяльності 8 квітня 1910 року. Вона ж вела заключні загальні збори київських просвітнян 14 травня 1910 р., входила у склад ліквідаційної комісії, яка працювала до 20 серпня 1910 р. та проводила перші збори відновленої Київської “Просвіти”, які відбулися 4 квітня 1917 року. У проміжку між цими роками Любов Олександрівна була серед організаторів відзначення 50-річчя смерті та 100-річчя від дня народження Тараса Шевченка (1911, 1914), влаштувала літературно-мистецькі вечори, пропагуючи серед зрусифікованих киян рідну мову, твори українських письменників. Тобто, можемо стверджувати, що протягом усього семилітнього пе-

Борис Грінченко

ріоду заборони члени Київського товариства “Просвіта” продовжували активну просвітницьку діяльність, тому таким органічним і масовим стало відродження товариств “Просвіта” у всіх місцевостях, де проживали українці, навесні 1917 року.

Із 4 квітня до 14 травня 1917 року на засіданнях товариства головував член ради **Володимир Павлович Науменко** — український журналіст, філолог, педагог, громадський діяч. Перед тим, як очолити “Просвіту”, у березні 1917 року протягом двох тижнів він тимчасово очолював Українську Центральну Раду до повернення із заслання Михайла Грушевського. Після 14 травня, коли було проведено другий загальний збір Київської “Просвіти”, на засіданнях головував **Олександр Федорович Волошинов** — перекладач, педагог, земський, громадський, державний діяч. Проте у документах не виявлено згадок про обрання його головою товариства.

Лише з вересня 1917 року в архіві Київського товариства “Просвіта”, заснованого в пам’ять Тараса Шевченка, знаходимо документи, які підписував як його голова **Олександр Гнатович Лотоцький** — український громадсько-політичний діяч, письменник, публіцист, науковець. Раніше він навряд чи міг займатися просвітнянською роботою в Києві, адже у травні 1917-го був призначений губернським комісаром Тимчасового уряду на Буковині й Покутті. Лише на осінь він повертається до Києва, де від 1 вересня до 20 листопада 1917 року обіймає посаду генерального писаря Генерального секретаріату Української Центральної Ради. 21 жовтня 1918 року, після призначення керівником міністерства віросповідань Української Держави, змушений був залишити посаду керівника “Просвіти”.

21 вересня 1917 року відбувся перший Всеукраїнський з’їзд “Просвіт”, де говорили про необхідність координації діяльності просвітнянських організацій на теренах України і створення в найближчому майбутньому Всеукраїнської спілки “Просвіт” із центром у Києві. Було обрано членів головної ради товариств “Просвіта”, а також сформовано Центральне бюро товариств “Просвіта”, яке очолив **Василь Костянтинович Корольов** — ветлікар, письменник, видавець, художник, громадсько-політичний і державний діяч, член Київського товариства “Просвіта”, заснованого в пам’ять Тараса Шевченка, з 1906 року.

Проте Центральне бюро довго не протрималося — воєнний стан у країні гальмував об’єднавчі процеси. Тому весь тягар загальноукраїнських справ зрештою взяла на себе Київська “Просвіта”, яка вела облік просвітнянських організацій, листувалася з ними, надсилала зразки Статутів тощо. Коли гетьманська адміністрація спробувала підпорядкувати “Просвіти” департаменту дошкільної та позашкільної освіти, саме Київська “Просвіта” виступила проти. Можливо тому скликаний департаментом на 3—5 листопада 1918 року Другий всеукраїнський з’їзд “Просвіт” не приніс очікуваних результатів. Хоча й було задекларовано необхідність створення у майбутньому Всеукраїнської спілки “Просвіт”, а також координації роботи на повітовому і губернському рівнях, власне рішення про утворення такої спілки ухвалено не було. Прізвище **Софії Федорівни Русової**, очільниці вищезгаданого департаменту, відомого українського педагога і громадської діячки, яка мала стати головою Всеукраїнської спілки “Просвіт”, було викреслено з чернеток вітальних телеграм від імені з’їзду.

У цей час на чолі Київської “Просвіти” був **Федір Павлович Матусевський** (обраний 21 жовтня 1918 р.) — громадський і політичний діяч, публіцист, літературознавець, критик, член Центральної Ради. Уже в січні 1919 р. його було призначено дипломатичним представником УНР у Греції, тож від громадських справ йому довелося відмовитися.

На наступних засіданнях у тяжких воєнних умовах по черговою головують члени ради товариства правник, політичний і громадський діяч, член Центральної Ради **Максим Стратонович Синицький** та письменник і публіцист **Петро Януарович Стебницький**. Останній на початку осені 1919 року був обраний головою “Просвіти”, а Максим Стратонович — товаришем голови.

Олександр Лотоцький

Своєю видавничою діяльністю в час українських визвольних змагань товариство завдячує насамперед П. Я. Стебницькому. Під час головування в “Просвіті” Петра Януаровича було видано дві брошури: “Шевченкова могила” С. Єфремова та “Од Києва до Канева” В. Рейтаровського (передмову до другої брошури написав П. Стебницький).

Товариство планувало розпочати видання серії книжок про українських діячів та письменни-

ків, серію книжок про різні народи під назвою “Наші ближчі й дальші сусіди”, а також видання журналу “Вісник Просвіти” за редакцією П. Стебницького. На жаль, здійснити всі ці наміри не вдалося.

Крім видавничої діяльності “Просвіта” відкрила для публічного користування свою бібліотеку, а також планувала провести цикли лекцій з історії української культури, однак їх заборонила цензура.

П. Стебницькому разом із М. Синицьким не раз доводилося виступати оборонцем “Просвіти”

Петро Стебницький

від численних замахів на неї під час змін влади в Києві, складаючи різні заяви та меморандуми.

У фонді “Товариство “Просвіта” Державного архіву Київської області останні документи за підписом Петра Стебницького датуються 1921 роком.

У липні 1922 року ЦК КП(б)У окреслив нову структуру політосвітньої роботи на селі, до якої включалися сільські будинки (у волості — волосні будинки), хати-читальні, “червоні просвіти”. Починалося згорання мережі “Просвіт” у Радянській Україні.

Зі статистичних звітів відомо, що 1922 і 1923 року “Просвіта” в Києві ще існувала, а 1924-го замість неї значився вже “Народний будинок”, тобто лекторій для пропаганди. Очевидно, останній голова Київської “Просвіти” — Петро Януарович Стебницький помер у Києві від голоду 4 березня 1923 року. Проте діяльність товариства у радянський період ще потребує додаткових досліджень. Так само, як і діяльність просвітнян у період гітлерівської окупації. До речі, серед імен просвітнян того часу знаходимо людей, які були членами товариства в 1906—1910 роках! Неймовірно, але вони несли просвітнянську ідею все життя. Професор Михайло Коваль у своїх наукових статтях назвав ім’я керівника відродженої Київської “Просвіти” — **М. Тобілевич**. Щоправда, не відомо, ким була ця людина, чоловік це був чи жінка.

Сучасний просвітнянський рух в Україні розпочинався у вигляді гуртків шанувальників рідного слова. Це стало основою для створення наприкінці 1980-х Всеукраїнського Товариства української мови під головуванням Дмитра Павличка. Київську організацію очолив відомий український поет і громадський діяч **Павло Михайлович Мовчан**, 1990-го його на цій посаді змінив завідувач кафедри німець-

кої мови Київського політехнічного інституту **Юрій Васильович Гнаткевич**, який став першим головою відродженої в жовтні 1991 року Київської “Просвіти”. Юрій Васильович очолював Київську крайову організацію товариства до листопада 1993 року і в 1996—2002 роках. З листопада 1993 до липня 1994 року головою був доцент Української аграрної академії **В’ячеслав Шталтовний**, з липня 1994 до 1996 року — відома українська письменниця **Раїса Петрівна Іванченко**, з грудня 2002 до 2004 року — начальник управління у справах сім’ї та молоді КМДА **Олександр Михайлович Кулик**.

Наприкінці травня 2004 року Київську крайову організацію ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка відповідно до чинного законодавства було розділено на Київську міську, яку очолила старший викладач НТУУ “КПІ” **Ольга Віталівна Пугач**, та Київську обласну, де головою обрали директора видавничого центру “Просвіта” **Василя Йосиповича Клічака**. Відтоді Київська обласна організація свого лідера не змінювала, а у міській 28 травня 2009 року було обрано головою заступника начальника Головного управління освіти і науки КМДА **Василя Михайловича Герасименка**. 5 липня 2011 року його змінив на цій посаді мовознавець, літературознавець, перекладач і громадський діяч, професор Київського міжнародного університету **Іван Пилипович Юшук**, а 18 червня 2013 року столичних просвітнян очолив **Кирило Вадимович Стеценко** — заслу-

Раїса Іванченко

жений артист України, скрипаль, композитор, культуролог, музичний і телевізійний продюсер, педагог і громадський діяч, доцент, завідувач кафедри шоу-бізнесу Київського національного університету культури і мистецтв, онук композитора Кирила Григоровича Стеценка — одного з перших просвітнян столиці.

На наше глибоке переконання, просвітняни Києва та столичної області повинні бути лідерами цього потужного громадського руху, яким є впродовж уже майже 145 літ “Просвіта”. Саме так було в добу національного піднесення, так має бути й нині. Виховуючись на дідівських ідеалах, сьогодні онуки повинні плекати і берегти єдність українців на основі загальнонаціональної ідеї задля розбудови справжньої української держави.

Ассоль
ОВСЯННИКОВА-МЕЛЕНТЬЄВА
Фото автора

Під знаком поглибленого знайомства

Візит голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка до Москви

Цьогорічний візит Павла Михайловича до Москви був насичений цікавими подіями та відбувся під знаком поглибленого знайомства з духовною присутністю українців у Москві.

Першого дня Павло Михайлович узяв участь у заходах, організованих Культурним центром із нагоди 147-річчя з дня народження Михайла Грушевського, а наступного — разом із генеральним директором Центру відвідав місія Москви, пов'язані з українською присутністю.

Перша зупинка була на набережній Тараса Шевченка біля пам'ятника Кобзареві, майбутнє якого дуже хвилює українську громадськість Росії. Два роки тому на площі перед готелем “Україна” та навколо пам'ятника розпочали масштабну реконструкцію з будівництвом підземного паркінгу. Тоді навіть були чутки, що пам'ятник узагалі демонтують. І що ж наразі? Пам'ятник стоїть. Із боку набережної до нього ведуть широкі маршові сходи, а з іншого — відкритий майдан (замість колишнього скверу), де тривають будівельні роботи.

Потім поїхали у Старопименовський провулок, 12/6, де колись стояв будинок, у якому жив Михайло Шепкін, а в нього у березні 1858 року гостював Тарас Григорович. Неподалік — будинок Павла Нащокіна, друга Олександра Пушкіна та приятеля Миколи Гоголя.

Наступна адреса — вулиця М'ясиницька, 21. Знаменитий будинок Юшкова, в якому тоді містилося Училище малярства і скульптури Московського художнього товариства, а нині — Російська академія живопису, архітектури та зодчества Ллі Глазунова — місце віртуального перетинання трьох великих українців: Миколи Гоголя (бував тут у 1851—1852 рр.), скульптора Миколи Рамазанова, Тараса Шевченка (18 і 20 березня 1858 року приходив сюди до художника Аполлона Мокрицького) та Михайла Грушевського (у 1916 р. приходив до бібліотекаря училища Олексія Новицького).

Нарешті поїхали до Ботанічного саду Московського університету. Директором Ботсаду з 1826 до 1834 року був Михайло Максимович. У жовтні 1832 року сюди до нього приходив Микола Гоголь. Не заставши Максимовича вдома, Гоголь познайомився з Осипом Бодянським, який, будучи студентом Московського університету, жив у старшого земляка. Микола Васильович був тут і пізніше — у 1849—1850 роках, коли там знову поселився Максимович, який на деякий час приїхав із України.

Тепер — про зустріч Павла Мовчана з московськими українцями в Культурному центрі України в Москві. У вступному слові генеральний директор, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко сказав справедливо й точно про нашого героя.

— Павло Мовчан абсолютно суголосний із Культурним центром України в Москві. По-перше, він стояв біля витоків нашої діяльності, допомагав нам у нелегкі моменти роботи. По-друге, Павло Михайлович очолює Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка, яке проводить значну роботу з пропаганди творчості Шевченка, української культури та духовності в Україні та за її межами, як і Культурний центр.

Роздуми Павла Мовчана про Кобзаря наїтовхують мислячих шевченкознавців на нові наукові по-

шуки та узагальнення. Свого часу саме Павло Мовчан першим прочитав у рукопису мою книгу “Тарас Шевченко: Моє перебування в Москві” і написав до неї передмову. Відзначив, що саме “Просвіта” висунула її на здобуття Шевченківської премії. Я вам, Павле Михайловичу, за це дякую не лише від себе, а й від усього колективу Центру, тому що нагороду такого високого рівня не сприймаю як особисту заслугу.

Для Павла Михайловича зустріч стала своєрідною сповіддю, а тому він відкрив для нас серце й душу небайдужої людини (як говорить сам поет, “байдуже жити — не жити”) до історії свого народу, до рідної мови, до майбутнього України та її етносу. Не оминули тему 200-річчя Тараса Шевченка та діяльності Товариства “Просвіта”, згадали великих українців — Тараса Шевченка, Миколу Гоголя, Михайла Грушевського. Всі троє близькі поету і є тими, хто веде його по творчому життю.

Скажімо, Миколи Гоголю Павло Михайлович присвятив не одну статтю, перша з яких “Геометрія почуттів” була надрукована в російському журналі “Вопросы литературы” бо в Україні тоді це було просто неможливо зробити.

Михайлу Грушевському — великому політичному діячу та історіку, присвячено новий великий проект “Історія України за Грушевським”, у рамках якого разом із режисером-документалістом Юрієм Івановим уже відзнято сім серій.

Щодо Тараса Шевченка — це окрема та вагома сторінка у творчому житті Павла Мовчана, пов'язана з діяльністю очолюваної ним “Просвіти”. Про це й говорили.

— Павле Михайловичу, які враження від зустрічі з московськими українцями?

— Аудиторія була мені суголосна, прийшла не за смаженим, а відповідно налаштована на означені в запрошенні теми. Тому я й намагався не відволікатися на політичні питання, а зосередився на понятті “культура”, що є вищою сферою, яка завжди домінує над біжучим політичним моментом. У культурі присутнє позачасове. І чим більше позачасового, тим більше спорідненості.

— До речі, Ви зізналися, що майже до останньої хвилини не знали, як саме побудувати вечір: або читати поезії, або розповідати про те, що Вас турбує...

— Що саме буду робити, зрозумів, коли побачив Віктора Івановича МIRONЕНКА (кандидат історичних наук, директор Центру українських досліджень Інституту Європи РАН, головний редактор наукового журналу “Сучасна Європа”, викладач історії України Україн-

ської недільної школи ім. Павла Поповича при Центрі. — А. О.), якого я глибоко шаную за його позицію, за послідовність, за відстоювання своїх світоглядних речей. Виявилося, що він до того ж серйозно захоплюється розкопками на його рідній Чернігівщині, тому я вирішив “піти” углиб землі по вертикалі, а не по горизонталі. Бо все, що називається політикою — це винятково горизонталь. Вона важлива, бо є складовою в системі координат часу, але вертикаль завжди домінуюча. І звідси мої наголоси на великих проектах Господніх, космічних, які стосуються всіх і вся на цій землі. Тому й говорив про те, що у великих світових сюжетах, зокрема й глобальних, які зараз мають місце, присутня ця космічна сила.

— Вірші сьогодні пишуться?

— Пишуться. Певною мірою вік знову являє до певних сповідальних інтонацій, до розуміння, що ти не випадковий, і життя твоє не випадкове. А якщо немає осмислення, тоді це бряцання, а не “гра на кифарі”. Ти — творець мелодії. Якщо не володієш інструментом, будеш просто перебирати струни, та ніколи не видобудеш мелодії. У поетичних словах повинно заломлюється все те, що людина осмислює. Нащо тоді писати? Якщо задля амбіцій, воно все зотліє, а якщо присутнє осмислене, то залишиться назавжди.

Я вже прожив 74 роки. Це дуже багато для того, щоб зрозуміти найважливіше в житті. Мені не властиве славолюбство, не маю потреби самотверджуватися, з чимось полемізувати або щось комусь доводити.

— Вас власна поезія дивує?

— Інколи дуже дивує. Саме тим, як це написалося? Звідки воно взялося? До вже написаних текстів ставлюся як не до своїх.

— Переробляєте?

— Ніколи.

— Павле Михайловичу, вже майже настав ювілейний рік Шевченка. Які проекти здійснює Всеукраїнське товариство “Просвіта”?

— Плани щодо відзначення цієї видатної річниці великі, знайти б можливості їх реалізувати. В Україні вже працює Національний комітет із підготовки до цього ювілею, до складу якого серед інших входять представники Фонду української культури, Товариства зв'язків з українцями за межами України “Україна—Світ” і Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка. До того ж, я ініціював ще й створення громадського комітету, який працюватиме паралельно. До його складу входять представники парламентських політичних партій та громадських організацій.

У Національному культурному центрі України в Москві відбулася творча зустріч із головою Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка, поетом, публіцистом, громадським діячем Павлом МОВЧАНОМ.

— А чим займатиметься цей комітет?

— Просто видати твори Тараса Шевченка замало. Їх ще треба донести до читача, щоб Кобзар був і прочитаний, і почутий, і озвучений. Колись Тарас Григорович “зайшов” у кожен українську селянську оселю сам по собі і по сів місце біля ікон. Сьогодні країна урбанізувалася, і на покуті стоїть телевізор, що нав'язує дуже небезпечні стереотипи. Тому треба повертатися до присутності Тараса Шевченка у національному житті. Зрозуміло, що він не дає прибутків, але духовно наповнює. Тому ми хочемо організувати наступного року великі агітаційні бригади, які складатимуться з художників, поетів, журналістів, митців для розповсюдження Шевченкового слова. Це повинна бути загальнонаціональна програма. Наступного тижня скликати громадський комітет із цього приводу. Нам треба допомогти державі і до державних централізованих програм додати ще й свої. Це те, до чого прикладається “Просвіта”.

Крім того, завершуємо проект “Кобзар” у кожному оселі” мільйонним накладом. Записали диск “Солоспівні” з піснями на слова Тараса Шевченка та музику М. Лисенка, Б. Підгородецького, К. Стеценка, І. Воробкевича, Я. Степового, В. Заремби, Я. Сичова, К. Вільбоа у виконанні народного артиста України Фемія Мустафаєва. До речі, висунули його на Шевченківську премію.

— Знаю, що у Вас є давня ідея дозняти фільм “Заповіт”.

— Цей фільм уже став меморіальним, бо з першої до одинадцяті серій в ньому присутній Богдан Ступка. Добре було б зняти дванадцятку серію про останню ніч Тараса Григоровича в майстерні в Петербурзі. Богдан Сильвестрович мріяв це зіграти. Але, на жаль, не сталося.

— Ви майже все життя досліджуєте рідну мову. Мовне питання й досі залишається актуальним?

— Так. Продовжую займатися питанням мови. Це найважливіше та найфундаментальніше питання. Якщо в Україні другою мовою буде російська, це буде вже не Україна. Повторюся, але для мене мова — це не просто ідентифікація народу, а значно більше. Свого часу ми провели три форуми “Захистимо українську мову — захистимо українську державу”, бо без першого не буде другого.

У цьому ж контексті триває робота над проектом “Логос”. Привів до Москви нові серії 60—71. Нагадаю, що заплановано відзняти 365 серій — на кожен день за народним календарем.

Продовжуючи розмову про діяльність Товариства “Просвіта”, скажу, що недавно у “Бібліотечі “Слова Просвіти” видано суб'єктивну антологію української поезії ХХ століття Володимира Базилевського “Стріла”, до якої ввійшли найкращі поезії сорока п'яти українських поетів, що друкувалися на шпальтах газети “Слово Просвіти”. Серед них: Василь Стус, Микола Вороний, Олександр Олесь, Павло Тичина, Микола Зеров, Максим Рильський, Олена Теліга, Тодось Осмачка та інші.

— А що сьогодні особисто Вас цікавить?

— Підготував до друку три книжки нових поезій. Написав кілька п'єс. Я, на превеликий жаль, дуже архаїчна людина — пишу пером. Не освоїв комп'ютер. Він мене відволікає, а перо виводить залежно від стану душі на різні жанри і розвідки. Та вже пора, як сказала Ліна Костенко, починати впорядковувати архів. Хоча з цим не кваплюся — на все воля Божа.

— А що скажете про стан української літератури?

— Стежу і за російською, і за українською. Передплачую багато журналів. Українська сучасна проза надзвичайно популярна в Росії. Подивіться на публікації в останніх числах “Нового мира”, де надруковані Сергій Жадан, Василь Махно. Це тільки перекладені. А ті, що не перекладені? Наприклад, проза Євгена Пашковського, Броніслава Грищука, якого ми нещодавно видавали. Українська проза сьогодні дуже розосереджена географічно, обіймаючи території не лише України, а й усього світу — у нас потужна письменницька діаспора. Пишуть дуже багато. І це при тому, що українська література безгонорарна, без дистрибуції та книгарень. Подвигу гідний вчинок літератора, який пише не для грошей. В Україні є пільги на вітчиняну книгу, а на її розповсюдження нема. Є, так би мовити, “розкручені” автори, але це три-чотири імені, що мають своїх агентів.

— Ми зараз спостерігаємо дуже невтішні процеси руйнації культури...

— Культура — національний код, який, на жаль, переживає процеси руйнації. І українська культура, і російська під великою загрозою і піддаються ентропії та натиску. А українська, можливо, навіть подвійно. Якщо російська культура тільки в загальносвітовому контексті підлягає цьому процесові, то у нас дуже потужний ще й постколоніальний чинник. Якщо для Росії актуальна тема дерадянізації, то нам окрім дерадянізації, яка сидить дуже глибоко у свідомості та ментальності, дуже важливо є проблема дерусифікації (або деколонізації). Врятувати нас може лише власна історія та мова.

* * *

І наостанок Павло Михайлович залишив запис у “Книзі відгуків почесних гостей”:

“Якщо наша планета тримається у всесвіті на незримих енергетичних скрепах-канатах, то український світ тримається на безвічних духовних центрах, один із яких у серцевині самої Москви... І кожне моє власне перебування в цих стінах занурює мене у далекі часи наших національних геніїв і часи близькі, коли можна було перекукуватися з великими українцями-сучасниками: Богданом Ступкою та Павлом Поповичем... І це привід, аби висловити своє захоплення роботою науковою, історичною, організаторською Володимира Юхимовича, без якого цей кристал був би просто склом...”

Моя душа впитовнена світлом вчергове. Дякую.

28.IX.20013. Голова ВУТ “Просвіта” П. М. Мовчан”.

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ

Історія світової літератури знає немало способів пошанування пам’яті геніальних поетів, прозаїків, драматургів. Пам’ятники Овідію, Данте, Бернарду, Гете, Міцкевичу, Сервантесу, Шекспіру увічнюють майдани і сквери столиць країн Європи. Але монументи й погруддя тим, хто мріяв “воздвигнути собі пам’ятник нерукотворний”, часто є історичним декором, своєрідним додатком до найзаповітнішого пам’ятника — живої, немирущої творчості. Не те в Україні. І сьогодні тут, в одному із найменших — а їх сотні! — осередків нашої культури, твердинь рідного слова! Я бачу серед вас, дорогі мешканці й гості Винник, скромну фігуру Михайла Керницького, вчителя-краєзнавця, котрий послідовно й мужньо популяризував винниківський пам’ятник, приводив до нього і літніх, і зовсім юних мешканців Львова і навколишніх сіл. Він створив навколо пам’ятника те, що нині називають аурою; а вона одухотворювала славетний галицький закуток, задовго до того, коли “дозволено” буде заговорити про винниківський період у житті Івана Огієнка, Івана Липи та Юрія Липи...

Так, перші пам’ятники Шевченкові в Україні постали на княжій землі — у Лисиничах і Винниках — відбувся своєрідний меморіальний перегук із згадкою про “брата Тарасія” в Поменнику” Підгорецького василіянського монастиря за 1861 рік, із першим шевченківським вечором, організованим львівською “Просвітою” у примі-

Пам’ятник рукотворний і духотворчий

Виступ на урочистій академії з нагоди 100-річчя пам’ятника Тарасові Шевченку у м. Винниках біля Львова

щенні, де нині розгортає потужну експозицію “Музей визвольної боротьби України”.

Безумовно, спорудження, кількарічне відновлення після руйнацій і вся столітня патріотична місія Шевченкового пам’ятника у Винниках кореспондують і з ді-

яльністю Товариства імені Шевченка у Львові, а в наш час — із необхідністю створити у Львові Літературний Музей, експозиційним ядром якого могла б стати книжкова, живописна, графічна Шевченкіана, унікальна за своїм обсягом і стилістичним багатством.

...Тарас Шевченко у триптихові “Доля. Слава”, у “Заповіті” в посланнях та інвективах заповідає себе живий пам’яті нащадків, бачить продовження своєї справи не в бронзі та камені, а в ділах праведних, у братолюбії і єдинодушній українців, українського народу, світового українства. Але мармур, граніт і бронза Шевченкових пам’ятників поза Україною суцільні, одухотворені українським генієм, таки промовляють до сердець людських у Вільносі, Петербурзі, Варшаві, Мінську, Будапешті, Празі, Вашингтоні, Вінніпегу, Римі й Афінах, і там, на березі Каспію, біля північжя Тарасової Голгофи — колишнього Ново-Петровського форту, перейменованого влячним казахським народом у місто Форт Шевченка. Воістину, пам’ятники Шевченкові в світі мають планетарний вимір. Споруджувалися (і споруджуються!) вони не з чийсь примхи, прихвилью чи політичної кон’юнктури.

Світовий характер їхньої кількості та значимості — це свідчення поваги до України, її трагічної історії і живодайної культури, символ пріоритетності українських національних цінностей у вселюдських масштабах! Але і масштаби “родинні”, масштаби наших міст, містечок і сіл сьогодні, як і сто років тому, належать до постійних величин. Пишайтесь, мешканці Винник, славетні просвітяни, численна творча інтелігенція, тим, що Ваш пам’ятник — це форпост українськості на землі Шашкевича, Франка, Антонича, Липи. Ви були і залишаєтеся прикладом патріотичного подвижництва, синівської відданості Україні. Українці такої, якою бачив її Шевченко, такої, яка ніколи не зверне з цивілізаційного шляху, хоч би як намагалися перекреслити її вибір “дядьки Отечества чужого”, “раби, подножки, грязь Москви!”

Так, винниківський столітній пам’ятник — рукотворний. Во-

рожі руки його нищили, а синівські повертали йому життя, вдихали в нього дух незнищимості і незламності. Таким і постає він перед нами — як символ і покликання, історичне свідчення й маніфест сучасності.

Тож наше свято з повним правом маємо вважати загальноукраїнською подією.

Столітній ювілей пам’ятника Тарасові Шевченку у Винниках — пролог до величного пошанування українського генія, приналежного навіки віків усьому людству. За це вам синівська влячність і доземний уклін.

Від редакції

Перший на західноукраїнських землях скульптурний пам’ятник великому Кобзареві був встановлений у Винниках 1913 року. Найбільше зусиль до цього доклали активні члени “Просвіти” — нотаріус Володимир Левицький, суддя Антін Рак та доволітній парох Винників отець Григорій Гірняк.

2010 року з ініціативи місцевої “Просвіти” та за підтримки депутатів на чергову реставрацію пам’ятника з обласного бюджету Львівщини було виділено 200 тисяч гривень. Роботи з порятунку пам’ятника розпочалися у вересні 2010 р. Їх виконували спеціалісти ЗАТ “Львівпроектреставрація”. У неділю, 10 липня 2011р., відреставрований пам’ятник Т. Шевченку у Винниках було урочисто відкрито.

Молодь і Кобзар

У вересні у Національному музеї Тараса Шевченка відбулося урочисте відкриття IV Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка та презентація науково-освітнього порталу “Тарас Григорович Шевченко”.

Анна МУКАН

Фото Валерія ПОПОВА, прес-центр Інституту філології

Цьогорічний Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка відбувається у рамках святкування 200-річчя від дня народження Кобзаря, тому його відкриття, а також презентація порталу “Тарас Григорович Шевченко” стали одним із важливих заходів у програмі урочистостей державного рівня. Серед почесних гостей заходу директор департаменту загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти й науки України Олег Вікторович Єресько, Президент Ма-

лої академії наук Станіслав Олексійович Довгий, Генеральний директор Національного музею Тараса Шевченка Дмитро Васильович Стус, а також учасники Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка — учні середньої загальноосвітньої школи № 182 м. Києва, студенти Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету.

Олег Єресько виголосив вітальне звернення міністра освіти і науки Дмитра Табачника до учасників мовно-літературного конкурсу.

Про орієнтацію музеїв на роботу з молоддю говорив Дмитро Стус: “Ми разом із Міністерством освіти і науки України та Малою академією наук свідомо працюємо над тим, щоб наблизити постать Кобзаря до людей, особливо молоді. Тому наша головна мета при відкритті науково-освітнього порталу — зробити Тараса Шевченка доступним для світового загалу”.

“Нема української хати, в якій не було б портрета Тараса Шевченка, рушників із вишитим його образом, “Кобзаря”. У всьому світі бережуть про нього пам’ять. Саме тому організатори порталу “Тарас Григорович Шевченко” мають на меті об’єднати на одному ресурсі все, що нині відоме про великого письменника, художника й громадського діяча”, — зазначив Станіслав Довгий, презентуючи новітню розробку Національної академії наук України у співпраці з усіма закладами, які дотичні до вивчення Кобзаря. Науково-освітній портал, за словами Станіслава Олексійовича, дасть можливість українській і світовій спільнотам не лише ознайомитися з усіма аспектами життя і творчості Тараса Шевченка за допомогою численних оригіналів рукописів, документів, картин, фотографій, мапи міст, де побував Кобзар, віртуальних музеїв, представлених на ресурсі, а й поповнювати портал новими матеріалами та дослідженнями.

Свято завершилося пісню “Україно”, яку виконав переможець III конкурсу, випускник Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Володимир Тесленко.

«Просвіта» на Київщині ініціює спорудження пам’ятників

Євген БУКЕТ

5 червня 2013 року голова Гребінківської селищної “Просвіти” Леонід Ковальчук звернувся до селищної ради з пропозицією встановити на території селища Гребінки Васильківського району, що на Київщині, пам’ятник Тарасу Григоровичу Шевченку з нагоди відзначення 200-річчя від дня його народження. Місцева влада підтримала це звернення 22 серпня. Днем раніше аналогічну ухвалу, зніційовану просвітянами, прийняла Гнідинська сільська рада Бориспільського району. Голова організаційного комітету Громадської ініціативи “Пам’ятник Кобзареві у Гнідині буде!”, заслужений будівельник України і голова контрольно-ревізійної інспекції ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Олексій Черняхівський ще 21 червня звернувся до

сільради з проханням про підтримку народної ініціативи, розпочався збір коштів.

Тож цьогорічне святкування Дня села в Гнідині відбулося 29 вересня під знаком відзначення 200-ліття від дня народження Тараса Григоровича Шевченка. Тут відбулася урочиста церемонія закладання пам’ятника Великому Кобзареві. Освячення місця встановлення пам’ятника здійснили митрофорний протоієрей Василь Безсмертний та ієрей Михайло Безсмертний. А голова села Гнідина Олександр Лазаренко встановив табличку з написом “Тут буде пам’ятник Тарасу Григоровичу Шевченку”.

Мешканці Гнідина і Гребінок сподіваються, що встигнуть завершити всі роботи вчасно і пам’ятники Великому Кобзареві постануть у визначений термін.

Любомир ПИРІГ

“... Заповіт братерства і любові,
Що він нам дав, як стяг, на боротьбу,
Перелетів луною в інші мови
І правдою подужає злобу”.

М. Старицький

Філателістична Шевченкіана мовами народів світу

Філателістична Шевченкіана у вузькому розумінні цього поняття стосується філателістичного матеріалу (поштові марки, конверти, листівки, пам'яткові штемпелі, поштові календарні штемпелі населених пунктів імені Т. Шевченка). За ширшого підходу до цього поняття за допомогою засобів філателії можна уявити віхи життя і творчості нашого Поета і Художника, його долю набагато ширше і з унаочненням. Наша чергова спроба у цьому напрямі — представлення перекладачів творів Т. Шевченка мовами різних народів. Це справді спроба, побудована на власному колекційному матеріалі.

Такі публікації варто друкувати у філателістичній пресі, але, на жаль, видання журналу “Філателія України” припинилося і тому вдячний “Слову Просвіти”, що, публікуючи такі статті, заохочує школу, молодіжні організації до розвитку філателістичного руху.

Слово Тараса Шевченка нині звучить майже стома мовами світу. Розраховувати, що філателісти відшукають на марках, на конвертах портрети всіх перекладачів його творів, даремно. Але дещо показати і розказати можна.

Переклади творів Т. Шевченка іншими, переважно слов'янськими, мовами з'явилися ще за його життя. Літераторів-перекладачів приваблювали твори нашого Поета волелюбністю, протестом проти рабства, насильства, патріотизмом, вишуканістю і переконливістю поетичної форми. Не другорядне значення мала особиста доля Поета, який постраждав за свої переконання, за своє поетичне Слово.

Зрозуміло, що найбільше перекладів Т. Шевченка російською мовою.

Із представлених у філателії першим із перекладачів Т. Шевченка за його життя був російський поет О. М. Плещеев (1825—1893; конв. 1975), який переклав 9 поетичних творів у 1858—1859 рр. І йому довелося зазнати заслання. Тому він співчував Шевченкові, намагався допомагати, сприяв звільненню з кріпацтва його рідних.

В. Я. Брюсов (1873—1924; марка 1963) переклав “Заповіт” Шевченка, низка його перекладів передбачалася в “Українському збірнику”, який, на жаль, не вийшов 1916—1917 рр.

Успішні, але невеликі спроби перекладу Т. Шевченка були у лауреатів Нобелівської премії російських поетів І. О. Буніна (1870—1953; марка 1990) і Б. Л. Пастернака (1890—1960; марка 1990, листівка 1989). І. О. Бунін цікавився творчістю Шевченка з молодих років, відвідав його могилу. У деяких творах Буніна літературознавці визначають вплив шевченківської поезії.

Вільний переклад уривка поеми Т. Шевченка “Княжна” зробив С. О. Єсенін (1895—1925; марка 1958, конв. 1970, 1975, 1985).

Більше перекладів на початку ХХ ст. зробив споріднений із Т. Шевченком своїм кріпацьким минулим російський поет С. Д. Дрожжин (1848—1930; конв. 1979), який 1907 року відвідав могилу в Каневі.

М. М. Зощенко (1895—1958; листівка Росії 1994) написав передмову до російськомовного “Кобзаря” 1939 року і цього ж року видав біографічну повість “Тарас Шевченко”.

Відомі переклади, здійснені російською мовою поетами М. М. Асеевим (1889—1963; конв. 1989), М. А. Светловим (1903—1964; конв. 1983).

Поет С. А. Прокоф'єв (1900—1971; конв. 1973, 1980) не тільки мистецьки перекладав Т. Шевченка, а й організував

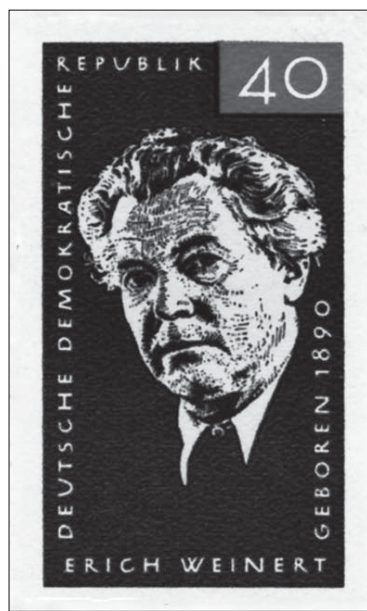
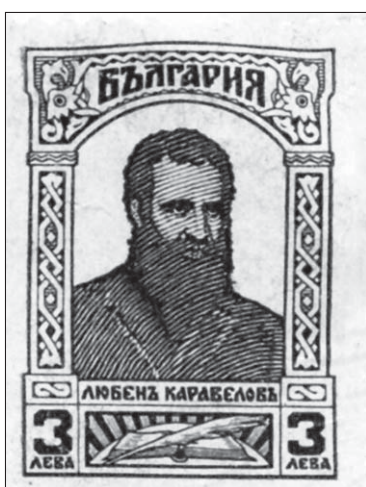
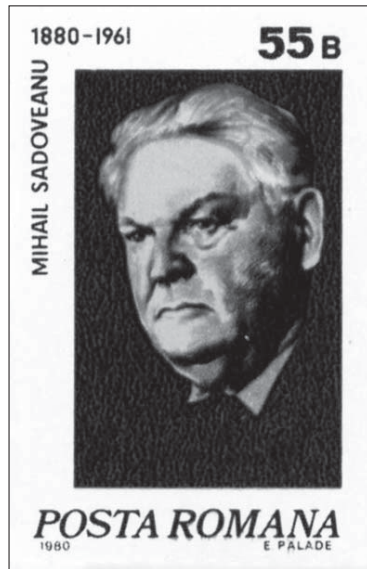
публікацію перекладів, був співредактором їх збірників.

Певна кількість перекладів поетичних творів Т. Шевченка, статей про нього, присвячених йому віршів — заслуга таких російських поетів, як О. Т. Твардовський (1910—1971; конв. 1980, 1990), М. С. Тихонов (1896—1979, очолював Всесоюзний ювілейний комітет для відзначення 150-річчя з дня народження

Шевченка білоруською мовою, присвячені йому вірші, статті у творчому доробку Якуба Коласа (справж. К. М. Міцкевич, 1882—1956).

Обидвом поетам присвячено марки, конверти, листівки, пам'яткові штемпелі СРСР.

Перекладав поезію Т. Шевченка білоруський поет Крапива К. (справж. К. К. Атрахович, 1896—1991; марка Білорусі 1996).

Шевченка; конв. 1986), К. М. Симонов (1915—1979; конв. 1986), О. О. Сурков (1899—1983; конв. 1989), М. В. Ісаковський (1900—1973; конв. 1979). Поетеса В. М. Інбер (1890—1972; конв. 1990), можливо, у місті свого народження Одесі чула про Т. Шевченка. Переклада переважно його твори про жіночу долю.

Велику пошану ім'я і творчість Т. Шевченка мали в середовищі білоруських літераторів.

Поет М. А. Богданович (1891—1917; конв. із зображенням пам'ятника в Мінську 1984, 1991) писав трьома східнослов'янськими мовами, Шевченка переклав і статті про нього написав російською.

Поет Бядуля Змітрок (справж. С. Ю. Плавник; 1886—1941; конв. 1986) — автор перекладів Т. Шевченка, статей про нього.

Перші переклади Т. Шевченка білоруською мовою здійснив Янка Купала (справж. І. Д. Луцевич, 1882—1942). Він присвятив Шевченкові свої вірші, редагував “Кобзар” білоруською мовою 1939 року.

Численні переклади Т. Шев-

Найплодовитішим і першим перекладачем поезії Т. Шевченка польською мовою був Сиромля Вл. (справж. Л. Кондратович, 1823—1862). Він переклав майже весь “Кобзар” 1860 року, крім “Гайдамаків” і деяких строф поеми “Тарасова ніч”. 1863 року польськомовний “Кобзар” опублікували у Вільно. Вважають, що у Сиромлі це більше переспів, ніж переклади. Його портрет на оригінальній марці листівки Польщі 1962 року.

Польський письменник С. Жеромський (1864—1925, марка Польщі 1964) захоплювався творчістю Шевченка з молодості, але перекладені ним “Думи мої, думи мої...” були опубліковані тільки 1955 року.

Каравелов Л. (прибл. 1834—1879) познайомився з творами Т. Шевченка в Москві, де закінчив університет. Під враженням він здійснив низку перекладів, написав статті про Шевченка, вплив якого (тематична спрямованість, стиль, композиція) відчутний у його творах.

Перекладали поезію Т. Шевченка болгарською у 60-х роках ХІХ ст. почав і поет П. Славейков (1827—1895), у творчості якого також відчувається вплив українського поета.

Німецькою мовою найбільше (68, 40 — вперше) творів Т. Шевченка переклав Е. Вайнерт (1890—1953), немало переклав і А. Курелла (1895—1975), портрети яких на марках НДР. Свого часу (поч. ХХ ст.) публікувалися німецькомовні переклади Т. Шевченка з-під пера І. Франка.

Перші переклади творів Т. Шевченка англійською мовою здійснила і опублікувала Етель Ліліан Войнич (1864—1960; конв. СРСР 1964). Про Шевченка вона могла знати від С. Степняка-Кравчинського, з яким познайомилася у Лондоні, а також чула про нього в Петербурзі, де жила наприкінці 80-х років ХІХ ст. Вийшовши заміж за учасника польського національно-визвольного руху М. Войнич, вона брала участь у емігрантському “фонді вільної російської преси”, який організував підпільне відправлення до Росії забороненої літератури. У зв'язку з цим 1895 року їй довелося бути у Львові, де познайомилася з І. Франком, М. Павликом. І ось 1911 року вона видає “Шість віршів Тараса Шевченка” з нарисом про його життя і діяльність.

Перекладені чеською мовою поетом С. Чехом (1846—1908) поема “Катерина” і балада “Утоплена” помилково 1909 року були надруковані як його твори і тільки пізніше було встановлено, що це твори Т. Шевченка.

Румунський поет М. Садов'яну (1880—1961), ознайомившись із творчістю Т. Шевченка, переклав поему “Іван Підкова”, “Садок вишневий коло хати”. Під враженням поеми переробив свою повість про одного з керівників боротьби молдован і українців проти турецько-татарського поневолення, господаря Молдови (1577—1578) і назвав її “Нікоаре Підкова”.

Портрети обох згаданих поетів на поштових марках відповідно Чехословаччини і Румунії.

В умовах СРСР до відзначення ювілеїв Т. Шевченка (1939, 1961, 1964) багато поетів народів тодішніх республік були авторами перекладів його творів, статей про нього, присвячених йому віршів.

Поети М. Турсун-Заде (1911—1977; конв. 1980), А. Лахуті (1887—1957; конв. 1887) перекладали таджицькою мовою “Заповіт” Т. Шевченка; Гуліа Д. (1874—1960; марка 1964) абхазською — “Заповіт”, “Кавказ” та інші поезії. Поет М. Сеспель (справж. Кузьмін М., 1899—1922; конв. СРСР 1983, конв. України 1999) на початку 20-х років жив в Україні (Остер Чернігівської обл.), переклав чуваською мовою поему “Катерина”. Муса Джаліль (1906—1944; марка 1959) до своєї трагічної загибелі від рук гітлерівців устиг перекласти татарською мовою поему “Наймичка” та інші поезії Шевченка.

Азербайджанською мовою Т. Шевченка заговорив завдяки поетам С. Вургуну (справж. Векілов, 1906—1956; конв. 1980, марка 1976), Рза Р. (справж. Рзаєв, 1910—1981; конв. 1989).

“Заповіт” Т. Шевченка прозвучав вірменською мовою у перекладі поета Н. Заряна (справж. А. Єгіазарян, 1901—1969; конв. 1989). Про вірменського поета О. Туманяна (1869—1923; марка 1969) у “Шевченківському словнику” (1977) відсутня стаття і є лише згадка, що він любив співати “Рева та стогне Дніпр широкий” у власному перекладі. В “УРЕ” (т. 15, 1964) вказано, що він перекладав поезії Т. Шевченка.

Пошуки літературознавців і особливо філателістів поширяють наші пізнання про “перелет луною” слова Шевченка “в інші мови”.

Андрій ГУННІШЕВ

100 років великого кіно в маленькому київському кінотеатрі

100 років тому відчинив свої двері київський “грандіозний сінематограф-театр” “ЛІРА”. Протягом усіх 100 років кінотеатр демонстрував фільми, не змінював свій формат, зберігся і навіть працює сьогодні. Змінилася назва — “ім. Чапаєва”, змінився час і стрічки, які демонструються в найстаршому київському кінотеатрі. Незмінна лише “Ліра-Чапаєв” — жива пам’ятка кінематографічної культури України.

Колись був фільм “Новий кінотеатр “Парадізо”, де головний герой — старенький затишний кінотеатр. Там у “Раю” (саме так перекладається “Парадізо”) вирує мирне життя-революції-війни-зустрічі-весілля-народження-розлучення-робота-армія-повернення-навчання-робота-хвороби-смерть-народження... — усі 60 років маленького італійського містечка проживаються через кінотеатр. (“Nuovo Cinema Paradiso”, авт. сцен. та реж. Дж. Торнаторе, 1988 р.; лауреат: МКФ Канни—1989, Золотий Глобус та Оскар—1989; премія Британської кіноакадемії—1990.)

Якщо шукати аналогії в українському чи радянському кінематографі, спадає на думку стрічка “На семи вітрах”, де війна проживається через один маленький будиночок, що постає то останнім пунктом опору, то військовим шпиталем, то редакцією газети “Вперед” для армії, яка тікає назад... — і так протягом чотирьох важких років війни. (“На семи вітрах”, реж. С. Ростоцький, авт. сцен. С. Ростоцький, О. Галич, 1962 р., СРСР, 1962 р.)

Але ж тут у нас цілих 100 років життя великого міста у маленькій “Лірі”. Якими вони були? Якими були перші роки-кроки маленької “Ліри”?

1912 рік. По вул. Велика Житомирська, 40, на розі Львівської або, як тоді ще казали, Сінної площі, закінчується зведення п’ятиповерхового цегляного Г-подібного прибуткового будинку з невеличким залом, що, за всіма ознаками, був запланований на стадії архітектурного проекту.

Володарем будівлі стає Пантелеймон Афанасійович Кравцов, купець II гільдії, який успішно займався розробкою лісу та на 1912 рік вже мав бу-

трі відвідували царя Миколу II, і за логікою мав би бути проти “увеселительных заведений” у себе вдома...

1913 рік. У місті вже існує більше 60-ти постійно діючих стаціонарних сінематографів у кам’яних спорудах: респектабельний “1-й міський кіно-театр” А. Шансера з двома залами на 300 та 1100 місць (Хрещатик, 36) та “Народный театр обширнейший Кинематограф” (Хрещатик, 58), сімейний театр “Едем” (Бібіковський / Шевченко б-р, 62/2) та “Американській Кинематограф” “Комета” (Ярославська, 10), навіть поруч, на Львівській-Сінній площі, з 1909 р. працює конкуруючий “Електро-біограф” “Тріумф”, крім того, у вересні 1913 р. з’являються ще 2 нові сінематографи: “Пантеон” та “Міраж” на Печерську... Дивно, але все це не завадило “Лірі” відчинити свої двері 8 вересня (25 серпня 1913 р. — за старим стилем): “Грандіозний сінематограф Театр “Ліра” уже открытъ. Комфортабельное помещеніе усовершенствованная вентиляция масса воздуха, богатое освещеніе, лучшія картины сінематографа изъ 4 отд. Подъ картины играетъ симфоническій оркестръ. Вежливая и предупредительная прислуга, все это служитъ лучшимъ удобствомъ для уважаемыхъ Кіевлянъ”. (газ. “ЮК”, 25.08.1913 р., тут і нада-

лиціймейстера съ приложеніемъ копіи акта. Кіевская Городская Управа, Строительное отделение, Сентября 18 дня 1913г., № 667.” — отже, “Ліра” перший місяць працювала незаконно...

Можливо, тут дався взнаки досвід Петра Петровича Курова, який на той час уже володів сінематографом “Регіна” (Олександрівська / Сагайдачного, 42) і знав, як улаштувати подібні “справи”. Можливо, все вирішила надприбутковість кінотеатрів, які в ті часи були центрами кінобізнесу і виконували функції прокатних контор та кіностудій. А можливо, звичайна київська мода на кінотеатри, що часом сягала кумедного рівня: “Двірник, будь ласка, скажіть, як знайти найближчу аптеку? Я тут недавно живу.

— Ідіть прямо, біля 3-го кінематографа зверніть праворуч та, діставшись 2-го кінематографа, візьміть ліворуч, і там за 5-м кінематографом буде аптека” (“Як знайти аптеку”, київський анекдот 1910-х рр.)

Жарти-жартами, але нова “Ліра” справді розпочала демонстрацію кінематографічних картин, репертуар оновлювався двічі—тричі на тиждень, грав симфонічний оркестр із 20 музикантів, працювала ввічлива “прислуга” — усе приваблювало глядачів. Через кілька тижнів газети вже відзначали: “Благодаря умелому подбору картинъ театр охотно посещается интеллигентной публикой, живущей въ этомъ районе”. (газ. “ЮК”, 11.09.1913 р.)

Цікаво, які фільми дивилася публіка 100 років тому?

Так, з 30 серпня 1913 р. в “Лірі” демонструвалася “величайшая трагедія “Отець” въ исполненіи всемірно-известнаго трагика Цаккони”;

з 3.09 до 6.09.1913 р. — “потрясающ. драма изъ совр. Цирковой жизни въ 4-хъ отд. — “Въ порыве отчаянія”;

11.09—13.09.1913 р. — “сильно-художественная драма “Во власти толпы”, а также веселая комедія “Маленькіе сыщики”;

14—17.09.1913 р. — “2 драмы въ одинъ вечеръ “Ея прошлое”, “Ядь словъ”;

18—20.09.1913 р. — “роскошная современная драма “За дверями гостиной”, “Хроника-гомонъ”;

22—23.09.1913 р. — “захватыв. драма “Два сержанта”;

24—25.09.1913р. — “захватыв. драма “Зеленый дьяволь”, комич. “Перчатки рокамболя”, видовая “Отъ коварны до зогланды”;

29—30.09.1913 р. — “сильная драма “Смертельная борьба белаго противъ чернаго”.

Останній фільм бачив класик української літератури Іван Семенович Нечуй-Левицький (1838—1918), який залишив оригінальну, ймовірно, найпершу українську кінорецензію: “... драма звалась: “Білий

проти Чорного”. Цей білий була англійська удова — герцогиня з дочкою підлітком. Чорний — це один англійський лорд, великий лиходій, що був зажерливий і мав заздрість на її мільйони. Це по-своєму Кривда і Правда, що стикнулись меж собою й ведуть завзяту бійку за велику спадщину, в кількі мільйонів, котру небіжчик герцог одписав в духовниці не жінці, а її дочці ще й тільки в строк 31 декабля, як дочка вже стане повнолітня й повноправна на велику спадщину. Лорд, цей злий дух події в драмі, викрав дівчину в матері, звелів завезти в Італію й запровадити в одному якомусь маленькому місті за для того, щоб вона пропустила строк 31-го декабля й не заповістила в банкірські конторі й не завідомила в свій час за себе в контору, що вона десь животіє на світі... цікавий зміст, примитивований хитро та мудро до сінематографічного театра...

Автор і справді великий митець своєї справи: він скупчив в цих походінках й мандрівці панни усе, що буває найцікавіше в цих нових театрах... Цей драматичний утвір дуже сподобний для простої публіки, для натовпу, котрий тиєся в театр, щоб подивитись на усякові чудасії. Тут і справді чорна сотня йде на страшні хитроці, але й біла сотня не думає і дає одкоша чорним. Чорна сотня викрала панну й наважилась вже втопити її на мосту в Англії. А біла сотня вже дізналась за це, вже припливла човном й засіла під мостом. Ті одчиняють ляду на мосту й кидають у продохвину панну, а білі хапають її на льоту, несуть її по мілкому місці в воді, й утікають з нею по під скелями. Притичин в мандрівці була сила, але білі подоліли їх усіх, і... правда впливла

на верх, як олива на воді...” (публікується вперше за 100 років, авторську орфографію збережено).

Надалі віддані “лірики” дивилися кінокартини за Л. М. Толстим:

з 27.10.1913 р. — “Фальшивый купонъ” по нашумевшему разсказу Л. Н. Толстого”;

комедії та фарси на спеціалізованих вечорах гумору — “Вечеръ смеха “Наши Четвер-

ГРАНДИОЗНЫЙ СИНЕМАТОГРАФЪ
Театр „ЛІРА“ уголь Б.-Житом. на Сѣнномъ тел. 3799.
УЖЕ ОТКРЫТЬ. Комфортабельное помещеніе усовершенствованная вентиляция масса воздуха, богатое освѣщеніе, лучшія картины сінематографа изъ 4 отд. Подъ картины играетъ симфоническій оркестръ. Вежливая и предупредительная прислуга, все это служитъ лучшимъ удобствомъ для уважаемыхъ Кіевлянъ.

динки № 4 по вул. Борисоглібській та № 21 по Обсерваторному провулку. Із того часу будь-які оголошення, реклами, візитівки зазначали адресу таким чином: “Велика Житомирська на розі Львівської площі № 40, новий будинок КРАВЦОВА”. Характерно, що господар будинку був... старообрядцем: учасником I, III, IV з’їздів “древлеправославних” християн-старообрядців (1908, 1910, 1912 рр. відповідно), членом ради та комісії з розробки статуту Всеросійського Братства Християн-Старообрядців, навіть обирався до депутації семи найповажніших персон, ко-

лі — орфографію та пунктуацію збережено.)

Господарями сінематографа були: інженер-механік П. П. Куров, М. Паперман, І. Соколовський, які ще 3.09 (20.08.1913 р.) подали заяву № 2634 в Київську міську управу “для осмотра и выдать бумагу на право начала действій театра” та... відкрили свій театр, не чекаючи відповідного дозволу! Лише за місяць, 2 жовтня (18.09.1913 р.), необхідну постанову ухвалили: “Присутствіе Городской Управы постановило: разрешитъ открытіе кинематографа въ доме №40/1 на углу Б.Житомирской ул. и Сенной площади, о чемъ уведомитъ г. По-

Володимир РОЖОК: «Мрію перетворити академію на храм мистецтва»

У листопаді 2013 року вищий державний музичний навчальний заклад IV рівня акредитації Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського відзначатиме своє сторіччя. Історія академії відбиває складну драматичну долю нашої держави. Але на всіх етапах свого існування вона гідно зберігала й примножувала високий професіоналізм, єдність традицій українського народу зі здобутками європейських музичних культур. Про історію і сучасність навчального закладу розмовляємо з ректором НМАУ ім. П. І. Чайковського, диригентом, педагогом, музично-громадським діячем, доктором мистецтвознавства, професором, народним артистом України Володимиром Івановичем Рожком.

— Володимире Івановичу, розкажіть, чим пишастесь академія за перше століття своєї роботи, адже з Київською консерваторією пов'язано чимало знаменних сторінок української музики.

— Ви дуже правильно відзначили спадкоємність традицій провідного центру музичної освіти України. Адже Національна музична академія України імені П. І. Чайковського створена згідно з Указом Президента України від 5 вересня 1995 року “Про реорганізацію Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського у Національну музичну академію України імені П. І. Чайковського”. Таким чином, Національна музична академія імені П. І. Чайковського стала правонаступницею Київської державної консерваторії імені П. І. Чайковського, яка була заснована 3 листопада 1913 року на базі музичного училища Київського відділення Російського музичного товариства. Колосальних зусиль для відкриття цього навчального закладу доклали Петро Ілліч Чайковський, тому ми гордо носимо ім'я композитора-класика. Хоч він і не дожив до цієї дати 20 років (помер 1893 р.), але кілька разів маємо зустрічатися з Миколою Лисенком, і вони разом писали прохання царському уряду, листи до Київської думи. Потім Сергій Рахманінов, Микола Римський-Корсаков, Сергій Танєєв, Михайло Терещенко долучилися до доброї справи. До речі, Терещенко віддав 50 тисяч карбованців для того, щоб у Київ запросили кращих педагогів з Італії, Франції, Німеччини, Росії. Першими директорами були Володимир Пухальський (1913 рік) та Рейнгольд Гієр (1914—1920).

Від 1919 року Київська консерваторія стає державним навчальним закладом. Засновниками головних напрямів діяльності консерваторії були видатні діячі музичного мистецтва. Роль Академії у часі нинішньому також дуже вагома. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського була і залишається однією з найбільших музично-освітніх установ Центральної та Східної Європи. Тут зосереджено потужний науково-творчий потенціал фахівців. Ми готуємо вокалістів, композиторів, артистів оркестру, диригентів хору, режисерів музичного театру тощо. Без Академії немислимий розвиток сучасної української культури. Згадаймо імена співаків Дмитра Гнатюка, Євгенії Мірошніченко, Анатолія Солов'яненка, композиторів Євгена Станковича, Лесі Дичко — усіх не перелічити. Це ціла епоха в розвитку української музичної культури. Маємо 27 кафедр. У нас працюють дев'ять Героїв України, близько сорока докторів наук, яких ми виховали, по-

над 100 кандидатів наук, майже 70 народних артистів України, заслужених артистів і діячів. Ми єдині в Україні з п'яти вітчизняних консерваторій маємо такий високий науковий потенціал. У нас розробляють і пишуть докторські дисертації різні за жанрами наукової проблематики. Це — і виконавство, й історико-теоретична сфера. Це — фортепіанна школа, композиторська, вокальна, диригентсько-хорова. І все пов'язано з сьогоденням.

Студенти і творчі колективи нашої Академії з великим успіхом репрезентують мистецтво в Україні та далеко за її межами. Радують традиційно високі результати участі наших студентів у міжнародних музичних конкурсах. Загалом понад 50 дипломів і лауреатських звань щороку виборюють наші студенти. Без Національної академії, без її здобутків і чудових викладачів немислимий поступ українського сучасного музичного мистецтва.

— Ваше ім'я — одинадцять в переліку видатних керівників цієї музично-освітньої установи. Розкажіть читачам “Слова Просвіти” про те, чим доводиться займатися на керівній посаді.

— Мені дісталася нелегка спадщина — практично не було куточка у величезному старовинному будинку, який не вимагав би ремонту; відслужили свій термін і музичні інструменти. Мене призначили ректором 2004 року, а в травні 2011-го колектив одноставно переобрав мене на другий термін. Напевно, ті кроки, які робив, були правильними, адже я на цій посаді для конструктивної роботи. Такий приклад. Коли прийшов у консерваторію, усі 138 роялів вичерпали свій ресурс. Моя мета — оновлення ресурсу. Це можна було зробити раніше, і гроші були, — не було бажання. Ми повністю оновили симфонічний оркестр, придбали духові інструменти, для народного оркестру повністю оновили весь інструментарій, купили хору студентів костюми і 52 роялі.

26 жовтня минулого року Президент підписав Указ про відзначення 100-річчя Національної музичної академії України. 16 травня 383 депутати підтримали Постанову Верховної Ради № 271-VII про відзначення ювілею. Планується випуск монети, марки, конвертів, проведення урочистих засідань, наукових конференцій, концертів та інших заходів. Але головним із них має бути “здійснення капітального ремонту будівлі та гуртожитку НМАУ”, і в цьому — величезна проблема, бо коштів і досі немає.

Як відомо, основну будівлю Академії передали нашому навчальному закладу 1955 року, раніше там містився готель “Континенталь”, збудований наприкінці XIX ст.: дуже престижний готель,

у якому зупинялися видатні особистості, серед них — Леонід Собінов, Федір Шаляпін. 1958 року до будинку добудували колонату з оперною студією, і з того часу капітального ремонту в приміщенні не було! Зараз дах протікає по всьому периметру аж до другого поверху. Коли йде дощ, то ставимо відра, миски, тарілки, накриваємо інструменти.

На другому поверсі вода затекла у стіни, підтоплено аудиторії та класи. Буде жахливо, якщо ми дочекаємося зими з дахом, що протікає. Низька температура (+3—5 градусів у приміщеннях) украй згубна для унікальних інструментів. А вікна з третього і четвертого поверхів просто випадають. Ми маємо два унікальні органи, гинуть роялі, а кожен рояль коштує півтора-два мільйони гривень! А ще більше шокує те, що обвалюються величезні брили з-під даху на бруківку, руйнуються балкони. Це дуже небезпечно! Ми двічі викликали МНС. Вони склали акти. Копії ми передали до Кабміну, Адміністрації Президента, Мінкульту, додали фотознімки будівлі, написали листи, щоб на це обов'язково звернули увагу. Поки що самі поставили сітку по всьому периметру будинку, аби нікому на голову не падали брили...

До речі, ювілей НМАУ відзначатиметься по лінії ЮНЕСКО. Проте й досі коштів на ремонт ми не отримали. Хоча проектно-кошторисна документація давно готова. За неї ми повинні заплатити Київському сім мільйонів гривень. Ми готові були звільнити для будівельників приміщення ще у квітні, але досі питання не вирішується. Утім, я вірю, що Указ Президента виконають і кошти знайдуть.

— А скільки коштів потрібно на ремонт? Можливо, варто звернутися до меценатів і спонсорів, а не чекати, доки держава дасть грошей?

— На перший проєкт нам потрібно 100—150 млн грн. Переконаний, для нашої держави не проблема знати гроші, аби врятувати унікальну споруду. До речі, Київрада передала Академії землю під споруду у довгочасне користування, тому звідси ми нікуди не підемо! Сучасні спонсори й меценати вкладати кошти в будівлю НМАУ не хочуть. Терещенків і Ханенків сьогодні, на жаль, немає... Хоч я оптиміст і вірю, що свою 101-шу річницю ми зустрінемо в гарному, теплому й затишному будинку. Для студентів і викладачів забезпечать нормальні умови праці й навчання. Адже наше головне завдання — виховувати митців української музичної культури. Ми ж — унікальний мистецький навчальний заклад! Готуємо майстрів найвищого рівня, зірок — скажімо, наші вихованці — піаніст Володимир Горовиць, співаки Іван Козловський,

Євгенія Мірошніченко, Анатолій Солов'яненко, композитори — Борис Лятошинський, Левко Ревуцький. Наш випускник Євген Савчук очолює капелу “Думка”, і він у нас завідувач кафедри. Теж наш випускник, професор Володимир Сіренко очолює Національний симфонічний оркестр. Наших музикантів знає весь світ. Чого варта лише Герой України, примадонна Національної опери Марія Стеф'юк, яка у нас викладає! Можна називати дуже багато.

Я мрію перетворити академію на храм мистецтва, щоб у студентів і в кожного, хто сюди прийшов, виникло почуття благоговіння і пієтету. Ще одна моя мрія, — щоб Київську консерваторію знали скрізь, як знають Ітон, Оксфорд і Джульєрд.

— Чи сприяє держава у реалізації Ваших мрій, чи тільки “напірцями” і “балачками”, як у питанні ремонту?

— Держава повинна предметно займатися музичною освітою. У нас — майже 1400 державних музичних шкіл. Вони здебільшого у жалюгідному стані. І постійно порушують питання, щоб їх закрити, привласнити приміщення. Були навіть такі діячі, які вважали, що музичні школи — це анахронізм, і хотіли їх нищити. Адже у музичній школі формується майбутній діяч культури. Там і духовність народу формується.

Або подивіться, яка страшна проблема: у нас не співають діти у середніх школах! Раніше у школі діяли хоріві колективи, працювали вчителі з вищою музичною освітою, створювали оркестри, ансамблі народних інструментів. Нині школа перетворилася на формальну установу. Духовність там — на останньому плані. Не співають пісень, отже, забувають про свої витоки, джерела: звідки ми і хто ми. Якщо не співають у школі — не співатимуть і в родині.

Щороку ми випускаємо кілька тисяч кваліфікованих спеціалістів. П'ять консерваторій. П'ять академій культури і мистецтва. А хто працює у сфері культури? Рідко хто. Спрямувати і спланувати кадрові потоки розумно на благо села, району, міста — одне з державних завдань. Це можливо — була б державницька воля.

Відпрацювати систему, починаючи із сільського дитсадка, щоб учитель музики з досвідом отримував не 700 гривень, а 2—3 тисячі, а попрацювавши п'ять років — і більшу платню. Для держави це вигідно: ми готуватимемо культурних людей. Людина, яка виросла на творах Бетховена і Баха, не пийчимо, не матокатиметься.

Під час вступних іспитів до нашої Академії у мене серце кров'ю обливається. Іноземці платять 7300 доларів. Китайці їдуть до нас, тому що знають: тут

отримають уміння найвищої проби. А наші діти? Їм треба платити майже 15 тис. грн. Мати — вчителька музичної школи з вищою музичною освітою, батько теж у будинку культури працює. Які там оклади? 800—1000 гривень. Можуть вони заплатити 15 тисяч? Шукають спонсорів зі слюзми на очах. Узяли ми талановиту дитину, повчилася вона рік, а далі її переводжу на державний бюджет, тільки-но з'являється вакансія. Хоча мені це невідгідно, бо Академії потрібно заробляти гроші. Та йду назустріч цим дітям і родинам, бо знаю, як вони тягнуться з останніх сил, щоб дати освіту.

— На коли заплановано урочистості з нагоди ювілею?

— Із нагоди знаменної події Академія проводить Міжнародний музичний Гранд-фестиваль “VIVAT ACADEMIA”, який триває з 20 вересня до 20 грудня.

До участі у Фестивалі залучені випускники й педагоги Академії, зірки української і світової музичної культури, серед яких: Д. Мацуєв, В. Руденко, Т. Штонда, Л. Монастирська, А. Швачка, Д. Ткаченко, О. Гринюк, Б. Півненко, провідні музиканти зарубіжних країн; відомі мистецькі колективи — Національний Ансамбль солістів “Київська камерата”, Національний камерний ансамбль “Київські солісти”, Національний заслужений академічний український народний хор України імені Г. Верьовки, струнний квартет Post Scriptum.

У рамках фестивалю також відзначатимуться ювілейні дати: 200-річчя С. Гулака-Артемовського і Дж. Верді, 140-річчя С. Рахманінова (спеціальні проєкти “Київський сезон Рахманінова”, “Грудневі вечори”) і Ф. Шаляпіна, 75-річчя С. Турчака, наших видатних сучасників: 75-річчя М. Скорика (Міжнародний фестиваль “Дні музики Скорика”), 80-річчя А. Авдієвського, 85-річчя професора В. Апатського та ін.

100-річчю Академії присвячений також XI Відкритий дитячий музичний конкурс “Пам'яті П. Чайковського” у м. Кам'янці Черкаської обл., куди впродовж 28 років композитор приїздив, де створював свої шедеври.

До ювілею приурочені презентації: видання “Національний музичний академії України імені П. І. Чайковського 100 років”, фільму “Академія на межі століть”, а також Благодійний вечір “Присвята меценатам України: Михайло Іванович Терещенко”, організований з ініціативи та підтримки його онука Мішеля Терещенка (почесний гість прес-конференції).

Кульмінаційна подія — Урочистий вечір 5 листопада у Національній опері України ім. Т. Г. Шевченка.

Спілкувався Євген БУКЕТ
Фото автора

Надія КИР'ЯН

Голова сімейства — відомий український скульптор Борис Довгань, якому нещодавно виповнилося 85. Попри поважний вік він сповнений нових цікавих задумів, активно працює. Про нього наш часопис писав неодноразово, найсвіжіша публікація у числі 15 за 2013 р.

Душа родини — без сумніву, Маргарита Довгань. Талановита журналістка, прекрасна господиня, мама, згодом бабуся. Її кар'єра, як і багатьох чесних, патріотичних людей у ті часи, обірвалася раптово: у грудні 1965 року в клубі Київського науково-дослідного інституту зв'язку Маргарита організувала вечір поезії, присвячений творчості Василя Симоненка. Вів вечір літературний критик Іван Дзюба, тоді — так званий “дисидент”, нині — Герой України, лауреат Шевченківської та багатьох усеукраїнських і міжнародних премій. На вечорі прозвучали дуже гострі виступи, зокрема протести проти арештів інтелігенції, які тоді

Десь на дні мого серця...

Мені пощастило бувати в цій квартирі протягом понад сорока років. Тут завжди цікаво: знайомство з відомими людьми (до кола господарів належали Василь Стус, його дружина Валентина, В'ячеслав Чорновіл, Надія Світлична, письменники, митці й інші цікаві люди), нові ідеї, гостинний прийом, різноманітні поетичні вечори... Нині настав час осмислити всю важливість, неординарність цієї родини і спілкування з нею.

(яку так назвали на честь Стефанії Шабатури, львівської мисткині-дисидентки, члена УГС, засудженої за політичну діяльність на 5 років ув'язнення та 3 роки заслання), не виховує дітей українськими патріотами, і вирішила хоч якось цьому зарадити. Запропонувала вчительці організувати в класі фольклорний ансамбль, назвали його “Лебедики”. Це тепер маємо багато подібних (і дуже хороших) таких дитячих ансамблів. А тоді для учнів і вчителів це була новина, навіть відкриття. У Маргарити Костянтинівни був чудовий учитель —

Леопольд Ященко, до якого в хор “Гомін” вона ходила співати разом зі Стефанкою. “Лебедики” мали великий успіх, виступали на підприємствах, де працювали Ритині знайомі, у школах тощо. Сама писала сценарії до Великодня, Різдва та інших українських народних свят. А вдома влаштувала “Парнас на Видубичах” — літературно-музичні вечори Григорія Сквороди, Тараса

Шевченка, Павла Тичини, Володимира Сосюри, Василя Симоненка та інших письменників. До сценаріїв входили також музичні твори, які виконували юні кобзарі, сопілкарі, піаністи, вокалісти. До організації вечорів долучилися батьки, які приводили дітей, допомагали їм готуватися до виступів. Серед них відомі художники, музиканти, поети. Після вечора бабуся Рита пригостила всіх пірижками, тортами власно-

го виробництва. Кожен такий захід запам'ятовувався надовго, залишав непроминутий слід. На початку Незалежності, коли в українському парламенті утворилася “Народна Рада”, Маргарита Довгань працювала в парламенті, допомагала депутатам у роботі. Ніколи не стояла осторонь проукраїнського політичного та громадського життя. А виховання дітей, педагогічна майстерність стали її улюбленим заняттям. Серед сотень її вихованців — люди різних професій, але всі — свідомі громадяни України.

Мама Стефанії Катерина Довгань блискуче закінчила художню академію, працювала художником-реставратором. Причетна до реставрації Андріївської церкви на Подолі, реставрувала ікону на Надбрамній церкві у Києво-Печерській Лаврі, Козелецького храму, збудованого Олексієм Розумовським. Саме тут відбулася дуже цікава зустріч. Коли художниця працювала високо на риштуванні, колеги покликали: “Катерино, злязь, графині приїхали”. Подумала — жартують. А коли спустилася, побачила: справді, на батьківщину своїх предків приїхала вся родина графів Розумовських.

Катеринині картини, які вона тут малювала, дуже сподобалися і вона подарувала графині Марії пейзаж із Надбрамними воротами церкви. Графиня замовила Катерині написати ікону трьох святих, втрачену під час більшовицьких погромів 1930-х років для церкви в Лемешах, звідки починається родовід козаків Розумів. Замовлення Катя виконала.

У часи розвалу радянської імперії реставрація стала нікому не потрібною, Катя втратила роботу. Додався особистий чинник — і вони зі Стефанією опинилися за кордоном. Але вона ніколи не пориває зв'язків з Україною: постійно приїжджає, допомагає друзям. Нині викладає мистецтво у Вестмінстерському університеті в штаті Меріленд (США).

Стефанку пам'ятаю з дитинства. Бабуся доклала всіх зусиль, щоб розвинути таланти, прихо-

На святі у Космачі з бабусяю Ритою

розпочалися знову після так званої “хрущовської відлиги”. Після цього вечора Маргариту Довгань (літературний псевдонім — дівоче прізвище М. Зайцевська) “розбирали” на партійних зборах, звільнили з редакції газети “Друг читача” із заборобою працювати в ідеології. Була безробітною, згодом влаштувалася у відділ інформації Міністерства промисловості будівельних матеріалів, де тоді працював і Василь Стус. Дружба з Василем, його дружиною Валентиною — окрема сторінка у житті Маргарити. Про це вона написала спогади, опубліковані у книжці “Василь Стус: Поет і громадянин” в упорядкованні Василя Овсієнка, що нещодавно побачила світ у видавництві “Кліо”. Маргарита листувалася з поетом протягом усього часу, коли він був у таборах, зустрічалася у період між “зонами”. Це було тоді, коли багато хто з нинішніх “патріотів”, бачачи Василя, переходили на інший бік вулиці...

“Парнас на Видубичах” — один із найцікавіших і найславніших проектів Маргарити Костянтинівни. Почалося все з того, що бабуся Рита, яка розуміла, що радянська школа, де на той час уже навчалася її онука Стефанія

Шевченка, Павла Тичини, Володимира Сосюри, Василя Симоненка та інших письменників. До сценаріїв входили також музичні твори, які виконували юні кобзарі, сопілкарі, піаністи, вокалісти. До організації вечорів долучилися батьки, які приводили дітей, допомагали їм готуватися до виступів. Серед них відомі художники, музиканти, поети. Після вечора бабуся Рита пригостила всіх пірижками, тортами власно-

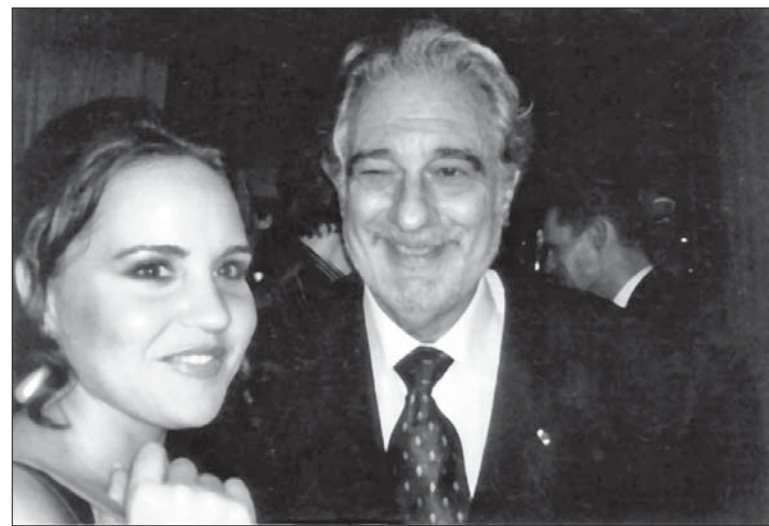
З Джоан Сазерленд

Стефанія Довгань у ролі Донни Анни (Дон Жуан Моцарта. Опера Нью-Йорк ситі)

вані в онучці: вчила її малювати, грати на сопілці, на фортепіано, бандурі, співати, декламувати найкращі українські вірші та прозові уривки. З п'яти років дівчинка співала в дитячому хорі при Київській державній консерваторії під керівництвом талановитого хормейстера Тетяни Малицької. Стефанка любить й шанує бабуся, тому навчання принесло свої плоди.

Виїхавши з мамою до США, Стефанія 1998 року закінчила Балтиморську школу мистецтв. 2000 року здобула перше місце на

Із Пласідо Домінго

конкурсі Національної асоціації вчителів співу (Міжатлантичний регіон США) та золоту медаль конкурсу імені славетної дівки Метрополітен Опери Розі Понселл (Балтимор, США). 2002 року закінчила факультет вокалу університету штату Меріленд і дебютувала у ролі Діони в опері Генрі Пурселла “Дідона й Еней”. Цього ж року стала лауреатом Міжнародного конкурсу оперних співаків Інтернаціональної Музичної Фондації (Пловдив, Болгарія) та конкурсу Леопольдскрон у Зальцбурзі (Австрія).

Приїжджає в Київ, виступає у Національній філармонії, Андріївській церкві, у приміщенні Українського фонду культури, бере участь у концертах, присвячених Соломії Крушельницькій та ін. Має намір залишитися на Батьківщині. Про цю спробу розповідає Маргарита Довгань: “Приїхавши з Америки, де вона щойно закінчила консерваторію, Стефанка одразу подалася в нашу оперу. Там її прослухали, поважні члени журі сказали: “Беремо, прекрасний голос, готуй партію “Травіати”. Стефанії як стажистці виділили клас призна-

чили мінімальну зарплатню. Стефанія на це погодилася, працює над роллю. Час іде, до неї ніхто не звертається, на загальну репетицію на сцені не запрошують. А до вистави залишилося дуже мало часу. Акомпаніаторка, з якою займалася Стефанія, поцікавилася, чому так. Наступного дня Стефанію викликав адміністратор і повідомив їй, що на роль претендують народні артисти...

Із цієї репліки стало зрозуміло, що її на сцену не випустять. Стефанія вже мала успіх на сценах в Америці, та й не так вона вихована, щоб випрошувати щось. Вона їде в Німеччину, вчиться на магістра (мала вже ступінь бакалавра). Невдовзі за результатами серйозного конкурсу (104 співаки на 5 місць) її зараховують до Нюрнберзького оперного театру. Її талантом захоплюється викладач консерваторії Ян Хамар. Вони з дружиною часто приїждять на виступи Стефанії, навіть в Америку прилітали на її прем'єру. Таке ставлення до талановитих людей. А тут не склалося”.

У творчому доробку української співачки нині 25 оперних партій, сольні концертні програми... Мюзетта (“Богема” Пуччіні), Віолетта (“Травіата” Верді), Клеопатра (“Цезар в Єгипті” Генделя), Паміна (“Чарівна флейта” Моцарта), лялька Олімпія (“Казки Гофмана” Оффенбаха), Маргарита (“Фауст” Гуно), Джильда (“Ріголетто”, Верді)...

За виконання цих партій — найкращі відгуки у світовій пресі. Наведемо лише деякі, наприклад, в американській україн-

ській газеті “Свобода”: “Багато співаків мають гарну техніку, та спів їх холодний. Стефанія співає душею! Вона має таке, що дається від народження, чого не можна навчити” (Марта Рендалл, викладач вокалу вищої музичної школи Коледж-Парк); “Стефанія Довгань у ролі Віолетти — це сенсаційне відкриття. Беззусильний спів, янгольські високі ноти, бездоганна колоратура” (“Wochenkurier”); “...дебютантка Королівської опери Стефанія Довгань (де вона нещодавно співала — Н. К.) буквально нокаутувала лондонську публіку своїм діамантовим голосом і артистичною грою!” (газета “Time”).

Стефанія (і в її образі Україна) своїм талантом підкорює світ. Попри це залишається скромною, ніжною, люблячою онучкою бабуся Маргарити і дідуся Бориса. “Хоч де б я була, я несучу з собою Україну”, — зізнається співачка.

З перших її виступів у Києві минуло 10 років. І ось у січні 2014 року у Київській державній філармонії планується сольний концерт Стефанії Довгань.

Ганна ДЕНИСКО,
заслужений журналіст України

«Смерть не мине, і ти загинеш сам, та безліч раз зйдуть твої творіння»

Справді, та неминуща і всюдисуща смерть, що ходила не з сосою, а з наганом у руці й червоною зіркою на кашкеті, підстергла Миколу Зерова, інтелігентну, енциклопедично освічену, ніжну душею та безмежно талановиту людину, і ще довго потім за сімома замками тримала таємницю його загибелі. Навіть коли у хрущовську відлигу, 1966 року, уперше по смерті в материковій Україні виїшов том його творів із передмовою уцілілого побратима-неокласика Максима Рильського, в анотації рік смерті Миколи Зерова стояв — 1941. Те саме і в «Антології української поезії» (Київ, «Дніпро», 1985). Режим, що лібералізувався, уже не міг зігнувати неокласиків, але злочини попередників намагався списати на війну. Студент-філолог побачить дату 1941 і подумав, що загинув професор Зеров на війні або помер від недоїдання в окупованому німцями Києві...

Та незважаючи на гори брехні навколо постаті Миколи Зерова (чого вартий хоча б римований донос в університетській багатотиражці, де говориться, що він «усіх трудящих би повів, Випив Дніпро, спинив би край! Спинив би сонце у блакиті...»), його твори вперто пробивалися дивовижними квітами крізь цвинтарну плиту соцреалізму. Хто читав — той навіки закохається у цю стрункість класичних строф, у цей готичний храм, зведений усупереч «безстильних років соромітному спадку», усупереч тим «дріб'язковим, мстивим ліліпутам», що доносили, таврували, розпинали...

І ось ще одна квітка зеровського спадку пробилася крізь товщу літ і намули бездуховності. У Полтаві видано «Catalepton» — збірку поезій Зерова, до якої входять його олександрини, сонетоїди, пародії, епіграми, жарти. Уперше ця збірка вийшла 1951 року у видавництві «Київ» у Філадельфії (США), впорядкував її молодший брат Миколи Зерова Михайло, відомий як поет Михайло Орест.

Полтавське обласне відділення Товариства зв'язків з українцями за межами України з ініціативи голови Віри Кошової та відповідно до Державної програми співпраці із закордонними українцями на період до 2015 року нині зробило добру справу. До честі Полтавської облдержадміністрації та обласної ради, зеровську перлину видали за кошти обласного бюджету згідно з планом випуску соціально значущих видань.

Передмову «Дорогою Миколи Зерова» написав до полтавського перевидання «Catalepton'a» поет, Герой України, голова Товариства зв'язків з українцями за межами України Іван Драч — про свою дорогу до Зерова — і разом із тим про дорогу до нього всієї нації, яка мала б засвоїти ту глибинну відпорність руйнівним смерчам, яку несе творчість лідера неокласиків. Іван Драч цитує передмову до закордонного видання сонетів Зерова: «Як поет і перекладач і як літературознавець та критик, Зеров вирізнявся на тлі збуреного і скаламученого до дна революцією літературного життя в Радянській Україні, як твердий і блискучий алмаз... Зеров бачив небезпеку для України російської революційної психології, головна ірраціональна пасія якої була зруйнувати все попереднє до тла. На Україні ця психологія, опинившись в ролі військово-політичного окупанта, діяла як свідомий план нищення всіх тисячолітніх набутоків і скеровань нації...»

І констатує: «Хіба ми не відчуваємо сьогодні давно поставлений діагноз нашого хворобливого стану, хіба не загрожені нині тисячолітні набутоків нашої культури — все тими ж хвилями, все тою ж нещадною потугою?!»

Іван Драч цитує сонет Миколи Зерова, в якому дано лаконічне й точне означення епохи диктатури (однаково — чи «пролетаріату», чи олігархату, чи клептократії). Це опублікована в Україні вже в добу Незалежності «Ной Triakonta»:

*Ви пам'ятаєте: в дні тридцяти тиранів
Була та сама навісна пора:
Безмовний пнікс, безлюдна Агора
І безголосся суду і пританів.*

*І тільки часом, мов якась мара,
Ще озивався сміх Аристофанів,
Сократ, як перше, виявляв профанів,
І весело роїлась дівора.*

*Так само і тепер. Усе заснуло,
Все прилягло в чеканні Трасібуба!
А ми? — де ж заступ нам на нашу гич,*

*І сапка на бур'ян, і лік на рани?
Дитяча сліпота? Сократів бич?
Чи невтишимий сміх Аристофана?
30.03.1921*

Оскільки історію Стародавнього світу нас вивчають украй погано (а що ще буде після планованої профілізації!), пояснимо деякі слова: пнікс — пагорб у стародавніх Афінах; Агора — місце, де відбувалися народні збори й ухвалювалися найважливіші рішення; притани — в давніх Афінах члени вищої ради народних зборів; Трасібуб — очільник повстання проти тридцяти тиранів, що правили в Афінах 404 року до н. е.

Вражає завершальна частина передмови, пов'язана з особистими трагедіями Миколи Зерова. У жовтні 1934 року помер його єдиний син Костик. А потім дружина Софія Дмитрівна пішла до того, хто, на думку Івана Драча, «здавав неокласиків, не забуваючи витирати руки, тримаючи напихваті утиральничок», — до Віктора Петрова.

Для Івана Драча дорога до Миколи Зерова була дорогою через Сандармох. Він організував першу поїздку туди представників української громадськості 1997 року. Тоді для широкого загалу в усьому трагізмі відкрилася таємниця смерті Миколи Зерова і Леся Курбаса, Миколи Куліша і Марка Вороного, Валер'яна Підмогильного і Володимира Чехівського, Сергія Грушевського і Валер'яна Поліщука, Антона Крушельницького і його синів Богдана й Остапа та доньки Володимири... усіх 1111 в'язнів Соловецького етапу, розстріляних у Сандармосі до 20-річчя панування в Росії, а потім і в окупованих сусідніх країнах комуністичного молоха.

«Після того, як я з'їздив дорогою Миколи Зерова на Північ, мене часто переслідують візії, видіння, ефемерні сни, — пише Іван Драч. — Я бачу високі сосни Сандармоху в місячні ночі. Тими нічними стежками блукають чи то живі душі, чи то тіні померлих. Особливо часто бачу матір Курбаса і його дружину Чистякову. Лише блисне місяць (чи то козачке, чи то чумацьке сонце в Карелії?), як вони з'являються. Тіні за тінями. Когось шукають. Багато їх. Тисячі і тисячі. І раптом бачу десятилітнього хлопчика.

— Костику? — перепитує його якась тінь. — Ти що тут робиш? Ти чого Київ полишив?

— Тата шукаю. Він десь тут «Енеїду» перекладає...

— А ти чому не з мамою?

— Мама пішла до чужого дяді і заповіла себе поховати коло нього, я до неї не хочу, я шукаю тата, вона мене одцуралась. Мій тато — Микола Зе-

Цими рядками Павла Филиповича можна якнайточніше окреслити і долю його побратима, видатного поета і науковця Миколи Зерова, і суть події, про яку хочу розповісти, — вихід у Полтаві зеровської збірки «Catalepton».

ров, а я — Костянтин Миколайович. Я не безбатченко, я — безмамченко...

Маленький хлопчик під місяцем у Сандармосі, на дорозі Миколи Зерова».

...Зерова розстріляв 3 листопада 1937 року кат Міхал Матвеев. У 75-ті роковини загибелі в'язнів Соловецьких таборів, 4—8 серпня 2012 року, у Сандармосі і на Соловках поминали жертв Великого терору. Тоді до Соловецького каменя лягла земля, взята від рідної хати Миколи Зерова у Зінькові. Привезла її представниця Полтавського відділення Товариства зв'язків з українцями за межами України, доцент Полтавського педагогічного університету, кандидат історичних наук Лариса Шаповал. У статті «Все має час і пору уставну», яка завершує полтавське видання «Catalepton'a», пані Лариса розповідає про життєвий і творчий шлях Миколи Зерова та про вшанування його пам'яті.

Скажу кілька слів і про свою дорогу до поета. Я народилася в Загрудівці на Зінківщині, після закінчення школи мене запросили працювати в зінківську районку, тож я не метафорично, а справді ходила дорогами-стежками братів Зерових. Але коли працювала в Зінькові, «відлужний» томик Зерова ще тільки друкувався, і вчорашня школярка не знала, що є й інший Зінків крім того, де дихати на повні груди неможливо, що є інші його символи, крім червоних бовванів. Партійне керівництво райгазети доходило до абсурду, і редактору Володимирові Костенку нелегко було нас, молодих, захищати. А ми зі співробітницею Нелею Швидкою вечорами проводжали одна одну до помешкань, де нас узяли квартирувати — мене старенька бабуся, її — працівниця друкарні, і щоразу, минаючи на розі аптеку, читали блоківське: «Ночь, улица, фонарь, аптека, Бессмысленный и тусклый свет. Живи еще хоть четверть века — Все будет так. Исхода нет...»

Утім, моя дорога до Зерова все одно почалася із Зінькова. У редакції, де вистачало і ретроградів-навуходоносів, і полохливих зайців, була «фронда» з трьох наймолодших працівників — це Неля Швидка, Лариса Лимар і я — та найстаршого, завідувача партвідділу В'ячеслава Пономаренка. Пономаренко передплачував «Новий мир» та інші прогресивні видання, давав нам читати Солженіцина, тож улітку 1967-го я вже їхала до Львова на навчання в університет

нігілісткою, яка знає, що лад у цій країні — огидний, але не знає, що з тим можна зробити і чи взагалі варто жити у цьому світі.

І тут, у Львові, відбулася моя зустріч із Миколою Зеровим, а відтак — іншим Зіньковом, іншим світом — світом краси і лицарських чеснот, світом виграненого рідного Слова.

Спочатку була маленька збірка «Сатена», яка трапилася в букіністичній крамниці. Пам'ятаю, вразила «Саломея», сприйняти яку була готова завдяки бабусиній Євангелії з пожовклими від часу сторінками.

І Саломея!.. Ще дитя (дитя!)

А н'є страшне, отруєне пиття

І тільки меч і помсту накликає.

Душе моя! Тікай на корабель,

Пливи туди, де серед білих скель

Струнка, мов промінь, чиста Навсікая.

А потім було хоча й цензуроване, бо без «Тридцяти тиранів», але все ж вибране 1966 року, з яким у Зінькові я розминулася. Можливо, й сьогодні не зможу пояснити, чим саме зцілювали мою душу зеровські рядки, але після них чомусь було соромно повторювати: «исхода нет».

Минули роки й десятиліття. Сьогодні скресла крига навколо імені Миколи Зерова і в Зінькові. У місті є вулиця братів Зерових. Діє пошуковий загін «Зеровчата» (керівник — учителька Зінківської СШ №1 Леся Літвішко). На будинку, де народилися брати Зерови, встановлено меморіальну дошку.

Нинішні господарі будинку тримають його в доброму стані. От тільки у тексті меморіальної дошки, на жаль, не знайшлося місця для Михайла Зерова (Ореста), а це теж талант першорядної величини, а ще першим написали ім'я Дмитра Зерова, хоча Микола — старший. Та найбільший нонсенс, що вулиця, де стоїть будинок, у якому народився і провів перші роки життя Микола Зеров, досі носить ім'я Держинського, засновника того катівського відомства, яке знищило і Зерова, і тисячі інших діячів культури, і мільйони українців усіх станів. З перейменуванням цієї вулиці зінківським депутатам не можна зволікати — якщо вони справді сини й дочки українського народу.

...Повернімося до рецензованого видання. Тут читає доторкнеться до Вічного, посумує, посміється, часом крізь слюзи. Повеселиться б, читаючи сатирично-гумористичний «Неоклясичний марш», та коли згадаєш, як сприймали партцербери від літератури такі, приміром, рядки: «Ми Лебедю рідна і шуці, А рак червоний нам дарма, Хоч ми й не робим революцій, Але й життя від нас нема», — то мимоволі думка звертає на серйозне. Ну хоча б на те визначення-діагноз із Олександрини «Lucrosa»: «Де розум і чуття — все спить в анабіозі...» Вам це нічого не нагадує?

Художнє оформлення книжки виконав заслужений діяч мистецтв України Володимир Дерябін. Митцеві вдалося передати напругу того тривожного часу, в якому жив і творив Микола Зеров. Легка «жива» площина книжки — і колочий дріт концтабору; колористичне рішення обкладинки, метафорично пов'язане з грецькими теракотовими рельєфами та вазами, — і подих зінківських ланів і квітучих садків...

Завершальним акордом цього видання стала коротка стаття-подяка Віри Кошової, з якої читач дізнається про те, як спільними зусиллями української діаспори й активістів Товариства «Україна — Світ» повертається до читача творчість видатного українського поета і вченого.

Нехай же зйдуть у душах вільних українців зерна Краси і Стилю, що їх у навісну пору тиранії уперто сів Микола Зеров.

МИКОЛА ЗЕРОВ
CATALEPTON

Олександра КОНДРАТОВИЧ,
почесний краєзнавець України

Покровою-мати, заклич весілля до хати

Покрова — велике релігійне, а в Україні ще й національне свято. Запорозькі козаки поклонялися Пресвятій Покрові як своїй покровительці та заступниці. На її честь на Січі спорудили Покровську церкву. Коли за наказом Катерини II 1775 року зруйнували Запорозьку Січ, козаки, що пішли за Дунай під ласку турецького султана, узяли з собою образ Пресвятої Покрови.

Українська Повстанська Армія, що постала в роки Другої світової війни як збройна сила проти нацистської і більшовицької окупації, також віддала себе під опіку Божої Матері, обравши це свято за День зброї.

У душі кожного українця живе щира віра, що Мати Божа почує та зрозуміє його думки, біль і смуток, заступиться і порятує. Тому їй звиряють найпотаємніші думки і мрії. Найперше це стосується дівчат і жінок. Празника завжди чекали з нетерпінням, вважаючи, що для Пресвятої Диви наші болі, поразки та невдачі такі ж болючі, як для нас самих. А наша віра, наші успіхи й перемоги наповнюють радістю її материнське серце. Тож недарма під час акафисти, який Православна Церква, окрім Божої служби, відправляє цього дня, часто звучать слова: “Радуйся, Радосте наша, покрій нас від усякого зла чесним Твоїм омофором”.

Історія знає чимало випадків благодатної допомоги Матері Божої вірникам, яким загрожувала смертельна небезпека чи тяжкі випробування. Відоме заступництво Диви Марії під час нападу татар на Почаївську обитель, коли кулі нападників поверталися назад і бивали їх самих. Автору цієї статті старожилі села Ворокомле Камінь-Каширського району розповідали, що в першій половині минулого століття Богородиця являлася селянці Теклі Губчик, яка мала тяжке захворювання ніг.

І в наш час Вона пильнує за нами і, чуючи ширю молитву чи благання, приходить на допомогу. Моя учениця Людмила Федчик (у дівочтві Божук) розповіла, як у 1990-ті роки, час безгрошів'я, їй довелося поїхати на прополювання бур'яків у сусідню область. Там унаслідок укусу чи поранення тяжко розболілася нога, жінка ледве пересувалась і якогось вечора, не в змозі більше терпіти страшний біль, із розпачем вигукнула: “Боже, якщо Ти є, допоможи ж мені, бідній!” На якусь мить забулася. І чи то в маренні, чи то наяву вона побачила перед собою незвичайної краси жінку, яка співчутливо дивилась на неї і спитала: “Що, болить, доцю?” — “Ой болить нестерпно!” — “Повернися на живіт, а ногу поклади на сітку. Спи”. І розтанула у повітрі.

Людмила вчинила за порадою. Щодо сітки: вони спали на широких ліжках з вузьким матрацом на сітці. На ранок жінка прокинулася здоровою. Відтоді вона, переконана атеїстка, колишній секретар шкільної комсомольської організації, пішла до церкви та щиро вірить: її порятувала Матінка Божа.

Для селянина свято Покрови — своєрідний орієнтир і суворий екзаменатор. До цього дня мав поїсти жито навіть найлінивіший. “Не посієш до Покрови — не збереш і полови”, — застерігало народне прислів'я. Слід було забезпечити і сити годівлю худобі. У селі Нуйно Камінь-Каширського району приказували: “Прийшла Покрова й питаїця, чи забезпечена корова”. Необхідно було також

зібрати картоплю, буряки, моркву, утеплити ями з картоплею, овочами, хати від промерзання взимку. Цього ж дня загадували й на погоду: якщо вітер дме з півночі, зима буде холодною і сніжною, якщо з півдня — теплою.

Однак найбільше це свято хвилювало дівчат, які чекали його з особливим нетерпінням, — воно вселяло надію на заміжжя. Недарма ж на Поліссі казали: “До Покрови дівки гонорови”. Тому напередодні сердечно молилися до Матінки Божої, просили послати пару.

Сподіваючись на сватів, дівчата готували посаг: шили, вишивали. Старожилі села Клітиць Камінь-Каширського району розповідають, що дівка їхнього села на виданні могла мати до 20 вишитих сорочок, 10 вишитих або оздоблених художнім тканням рушників, не рахуючи для повсякденного вжитку, 5–6 тонких із фабричної тканини спідниць “з гальонами”, тобто нашитими по низу кольоровими стрічками, 2 літники, 2 бурки, станік (корсетку, жилетку).

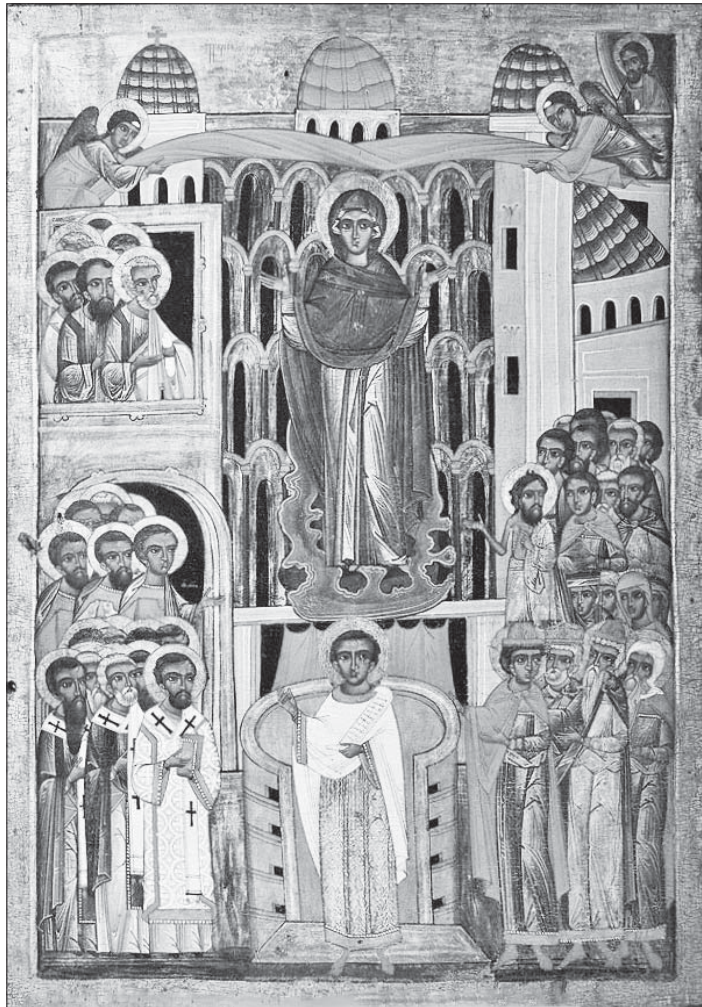
До посагу входили подушки, вишиті наволочки, перини, портовини (саморобні лляні скатертини, однотонні, вишиті або переткані по краях кольоровими нитками), ткані покривала на ліжка, які в різних селах мали назву *диван, порурадень*.

Щоб надбати належну кількість посагу, його готували заздалегідь, нерідко всією родиною. Якщо ж у сім'ї було кілька дівчат, то кожна мусила сама готувати собі посаг, хоч також не без допомоги родини, при цьому найперше він готувався для старшої. Особливо старалися дівки на виданні, використовуючи кожен вільний від польових чи інших нагальних робіт часинку.

Готуючи посаг, дівчата молитовно благали Пресвяту Богородицю послати їм пару. Особливо ширістю та сердечністю були сповнені ці благання напередодні Покрови. У Клітицьку вони зверталися до Матінки Божої: “Покрий, Свята Покрово, землю листочком, а мене — віночком”. Оскільки у незасватаних дівчат після Покрови майже не залишилося надії вийти заміж, у цьому селі було поширеним прислів'я: “Прийшла Покрова — дівка заревила, як корова”.

Дівчата, що засиділися, благали Святу Діву послати їм хоч якого чоловіка: “Свята Покровою, покрій мою головою, — сякий-такий мужичина, аби дрова і лучина”, “сякий-такий мужичок — і наробить трісочок” (с. Качин Камінь-Каширського району). “...сякий-такий, — аби був, хліба-соли роздобув” (села Пнівне, Фаринки, Соснівка цього ж Камінь-Каширського району). І то було не тільки благання, а крик зраненої душі. Адже не раз вони чули мовлене на їхню адре-

су: “стара дівка”, “перестарвиця”, “підстаркувата”. Були серед них і такі, які свого часу не змогли визначитися з обранцем, а нині “через перебори дістали недобори”. Тому в Кримному та Броничі цього району можна було почути розпачливе: “Свята Покровою, покрій мою головою хоч сякою-такою онучію, аби дівкою не мучили”. Чому “мучили”? Хто “мучив”? Найперше, власні думки й переживання: мріялося про коханого чоловіка, родину, діток, та замість цього маеш переносити співчутливі, а то й зневажливі погляди. Вона вже виявилась непотрібною і у власній сім'ї, “зайвим ротом”, надто коли не стало батьків, а “брат сам собі рад” — у нього своя родина, жінка, діти, свої кло-

Покров Богородиці. Кінець XV—початок XVI ст., Річця, Волинь

поти. Суть такого становища ще глибше розкриває інше кримненське прислів'я: “Пішла б ти за вола, аби вдома не була”.

І все ж свято відроджувало надію, наповнювало дівочі серця сподіваннями на щасливе сімейне життя. Цього дня люди масово йшли до храму, славили Бога та Пречисту Діву, просили її помолитися до Свого Божественного Сина Ісуса Христа, аби Він захистив нашу землю від напастей, ворожих зазіхань, як захистила Свята Покрова константинопольців 910 року від сарацинів, послати щастя їхнім родинам.

У деяких селах упродовж віків усталилися певні звичаї, вдаючись до яких, дівки сподівалися на сприяння свята у щасливому вирішенні їхньої долі. Наприклад, у селі Дубечному Старовижівського району дівчина на виданні ранесенько відчиняла настіж ворота й прикріплювала пучечок червоної каліни, щиро вірячи, що ці магічні дії закличуть сватів до хати. Калина символізувала дівочу чистоту та вроду, а відчинені ворота як виразник імітативної магії, — готовність будувати сім'ю. Потому дівчина разом із батьками йшла до церкви, аби в ширій молитві попросити Богородицю послати їй пару.

Повернувшись із храму, мати з донькою продовжували магічні дії. Ненька виносила з комори сувій полотна та розстеляла його від порога до стола поруч з хатніми доріжками, приказуючи: “Стелися, льночочку, щоб сватати дочку”. То було ніби закличком, щоб свати не барилися та якнайшвидше навідалися до хати й сіли за стіл. Далі, помолвшись до образу Божої Матері, просила:

— Покрово, Покровою,
постели портовину білейку,
Не дай ворони кракати,
а ногам по болоти ляпати.

А донька, помолвшись до ікони Богоматері, просила:
— Свята Покровою,
покрій міні головою,
Землю — листочком, а мене —
платочком.

Полотно стелили поруч із хідниками, але не замість них, що засвідчувало бажання, аби свати пройшлися полотном, але не затоптали, не затоптавши при цьому й дівочої долі.

Потім мати з дочкою вдавалися до обряду *перекладання рушників*, які юнка вишила власноруч, мріючи при цьому про *весільний рушник*. Перекладаючи, розгортали виріб, оглядали та приказували: “На цей рушник з коханим у церкві стати”, “Цим рушником руки пов'язати”, “А цими рушниками сватів перев'язати” і т. ін. Перераховували всі можливі випадки їхнього використання під час весілля. Могли перекладати й материні вироби, якщо та була щасливою в шлюбі, на знак того, що вона бажає такої долі й своїй кровиночці.

Люди вірили: усе, що діялось у цей день, освячене Пресвятою Богородицею. Її щиро запрошували до участі у відзначенні цього великого празника. У вже згаданому Дубечному влаштували вечорниці: якщо дозволяла погода і було тепло, на вулиці, на колодках, а коли ні, парубки винаймали простору хату у вдови чи в самотніх літніх людей. Зайшовши до приміщення, віталися з господарями, далі зверталися до Пречистої Диви:

— Покровою-Мати, ходи
з нами до хати
Вечорниць дбати, дивчєт
звеселяти.

Веселилися, жартували, якась пара закоханих розігривала жартиліву сценку.

Парубок, підійшовши до дівчини, виймав з-за пазухи стару подерту хустку й казав:

— Галюню, я приніс тобі подарунка, якого ти просила. — І намагався вручити його дівчині.

Та, побачивши “подарунок”, відмахувалася:

— Відцепися! Та я тебе сьогодні і в очі не бачила.

— Може, й не бачила... Але ж просила: “Свята Покровою, покрій мою головою / Хоч хусткою, хоч онучію, бо дівкою

надокучило”. Казала?

— Казала. То й що?

— Що просила, то те й маєш. Присутні сміються, а гурт дівчат тим часом співає:

Ой то тії кавалери не вміють
знакомиця:

Як подийдуть, то питають,
чи корова доїця,

Чи корова доїця, чи кури
нисуця, —

Ой то тії кавалери вельми
задаюця.

Хлопці на те відповідають:
А тії дивчєта вельми
гонорови —

Поробили сини очи
і зелени брови.

Прекрасна стать теж не бариться з гострим словом:

Ой Пидварська вулиця,
Чим вона красуїця?

Дубами і грабами,
Хлопцями-низграбами.

І тут уже сильна стать дає волю своїм емоціям:

А дивчєта на коти:

“Чи то ви не старости?”

Бо прийшла уже Покрова,
Ривє дівка, як корова.

За цими співочими змаганнями, жартами та примовками починалися музики, які тривали далеко за північ, а то й до ранку. Знаходився час і для святкової вечері, яку хлопці забезпечували випивкою, здебільшого вином, а дівчата — закускою.

Про значення Покрови як покровительки дівочої долі, віри народу в заступництво Диви Марії у різних життєвих випробуваннях, надто сімейних, свідчить відзначення колись цього дня в селі Нуйні Камінь-Каширського району. Тут це престольне свято, до якого всі старанно готувалися. Уранці сім'ями рушали до храму, куди також приходили родичі та знайомі із сусідніх сіл. По закінченні церковної відправи їх запрошували на гостину, щедро пригощали. Під вечір мешканці, старе й мале, збиралися на просторому вигоні. І розпочиналося всенародне гуляння під назвою *Село*. Така назва якнайкраще та якнайповніше передавала характер свята, бо не приходили на вигін хіба що зовсім немічні або тяжкохворі.

Із цієї нагоди наймали музикантів. Танці, пісні, жарти, заливання ледве не до ранку.

Найретьельніше готувалися до свята дівчата: і засватані, і ті, що з дня на день чекали старостів, і ті, що мріяли цього вечора зустріти свою долю, і ті, що втратили вже надію на заміжжя, але яка ще жила на дні їхнього серця.

Свої сподівання нуйнівські дівки пов'язували з гарбузовим насінням, яке, на нашу думку, тут використовувалось як приворотний засіб. Ще заздалегідь вони випитували матерів, скільки гарбузів ті дозволять вибрати. Якщо кількість не влаштувала, просили збільшити. Тож кожна приходила на свято з вузликом чи мішечком, у якому приносила добре підсмажене ядристе запахуще насіння. Ним найперше пригощали коханих чи уподобаних хлопців.

Парубки охоче пригощалися смачним частунком. Ті ж із закоханих юнаків, яких оминула частуванням обрана дівка, інколи намагалися силоміць, хоч ніби й жартома, заволодіти жаданим гостинцем. Вочевидь, вірили, що це в майбутньому допоможе завоювати прихильність обраниці.

“Краще голий, та правдивий,
ніж багатий, та беззаконний”.
Григорій Сковорода

Надія КИР'ЯН

Сковорода веде нас по світу

У ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди” за участю та сприяння Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ, Інституту філософії ім. Г. С. Сковороди НАНУ, ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, Національної асоціації українознавців, Літературно-меморіального музею Г. С. Сковороди НІЕЗ “Переяслав” відбулася Міжнародна конференція “XVI Сковородинівські читання”.

Розпочав захід Сергій Рик, про-реktor із наукової роботи Переяслав-Хмельницького університету, який представив учасників конференції, повідомив, що ці Сковородинівські читання присвячені також 80-річчю Олексія Мишанича (1933—2004), який був їхнім основоположником і постійним організатором, автором багатьох цікавих і актуальних наукових робіт про життя і творчість Сковороди.

Тематика читань розширюється, нині включено також праці, присвячені Станіславу Оріховському (1513—1566) — українському філософові, оратору, історіку, публіцисту, що вважається претечею Григорія Сковороди і якому цього року виповнюється 500 років від дня народження. Читання свідчать про те, що історія української філософської думки починається з середньовіччя, ще від Нестора Літописця, Іларіона. За цей період було багато яскравих мислителів, творчих особистостей, які внесли неоціненний вклад у розвиток світової культури.

Від ученої ради університету найактивнішим учасникам конференції вручили нагороди — медалі Григорія Сковороди. Серед нагороджених Наталія Мицай, директор музею Григорія Сковороди, Марія-Грация Бартоліні, (Мілан, Італія), автор праці італійською мовою про творчий доробок Сковороди, Олександр Мороз, голова селищної ради с. Бабаїв на Харківщині, де часто бував і жив в останні роки Григорій Сковорода.

Читання продовжив модератор конференції, організатор заходу, директор Центру Сковородинознавства, професор, академік Академії вищої освіти України Микола Корпанюк, який сказав: “Мені дуже приємно, що основний склад нашої конференції незмінний і протягом кількох десятиріч співпрацює з університетом. Читання засновані 1983 року завдяки Іванові Петровичу Стогнію, нашому першому ректорові, й відбуваються постійно. Сподіваюся, що їхня історія попереду довга і тривала, бо пізнати

Сковороду — це пізнати себе, знайти і зреалізувати себе в суспільстві і зрештою бути щасливим.

До участі в конференції зголосилося 130 учасників. Серед них 5 письменників, 3 лауреати Шевченківської премії, понад 50 професорів, науковці, студенти. Ми вперше вийшли на міжнародний рівень, є представники Італії, Словаччини, Канади, Німеччини. Наші межі розширюються, отже, Сковорода нас веде по світу. Попереду (2022 р.) — 300-річчя Г. Сковороди, нам треба обміркувати і внести пропозиції до програми відзначення цієї визначної дати”.

Учасників конференції привітав перший ректор, один із активних учасників студій Іван Стогній, доктор філософії, професор. Він продемонстрував видання, які ви-

йшли у Центрі Сковородинознавства, серед них посібники для студентів і школярів. Нинішні доповіді опубліковані у другому випуску збірника наукових праць “Переяславські Сковородинівські студії”.

Цікавим був виступ Бабаївського селищного голови Олександра Мороза. Він зазначив, що односельці пам'ятають славетного земляка і пишаються ним, його творчість і життєвий шлях допомагають у вихованні молоді. У селіщі пропагують афоризми нашого видатного філософа, вміщують їх на банерах, тексти постійно змінюють. Привітав учасників конференції від громадської організації “Український клуб” письменник, політолог Роман Кухарук.

На пленарному засіданні доповіді представили доктор педаго-

гічних наук, професор Переяслав-Хмельницького університету Ганна Токмань, доктор філософських наук, провідний науковий співробітник Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАНУ Володимир Литвинов, доктор філологічних наук, професор, завідувач відділу давньої літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ Микола Сулима. Решту доповідей представляли

Фото Надії Кир'ян

протягом двох днів на секціях філології, філософії та педагогіки. Тематика досліджень різноманітна й надзвичайно цікава. Наприклад, аспірантка кафедри української та зарубіжної літератури й методики навчання ім. М. Максимовича Переяславського університету представила доповідь “Тема ідеального правителя у тлумаченні Станіслава Оріховського-Роксолана та Григорія Сковороди”. Ці філософи вважали, що правитель має бути мудрим наставником, наполегливо опанувати науки й мистецтво, гарантувати дотримання усіх законів, дбати про поширення шкіл і гімназій, “осель мудрості самої у державі”, усувати від себе підлабузників, “людей похитливих, жадібних, злочинних, хвалькуватих”. Подумалося — нам би нині такого правителя! Валентина Соболь, доктор філологічних наук, професор кафедри української літератури Варшавського університету опрацювала надзвичайно цікаву тему “Григорій Сковорода і Лесь Курбас: у пошуках внутрішньої людини”. Микола Сулима у доповіді “Полемика навколо Григорія Сковороди. Рік 1861-й” на прикладі Всеволода Крестовського, який знущався з літературних творів Сковороди (йому опонував Микола Костомаров), показав, як людина, у якій не вистачило елементарного розуміння тексту, береться його критикувати. Зокрема такий приклад. Сковорода пише: “Убий злу волю в нас” (тобто закликає знищити в собі зло). Крестовський трактує цей вислів: “Григорій Савич особливо недолюблював воли...” А хіба нині мало таких недолугих критиканів? Серед цих численних доповідей кожен знайде для себе цікавий і потрібний матеріал.

Для учасників конференції організували вечір народної та кобзарської музики, екскурсії до музеїв Переяслава-Хмельницького, творчу зустріч із місцевими письменниками.

Щоб інформувати про роботу Центру Сковородинознавства університету, створили сайт “Сковородіана”, де висвітлюються й матеріали сквородинівських читань.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2014

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617

на 1 місяць 10 грн на півроку 57 грн 15 коп.
на 3 місяці 29 грн 40 коп. на рік 113 грн 10 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Євген БУКЕТ
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛ'МАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Євген БУКЕТ
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у жовтні — 19 000
Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

